

Innst. S. nr. 145

(2005-2006)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

St.meld. nr. 42 (2004-2005)

Innstilling fra justiskomiteen om politiets rolle og oppgaver

Til Stortinget

1. MELDINGENS FORMÅL, BAKGRUNN OG HOVEDKONKLUSJONER

Sammendrag

Formålet med stortingsmeldingen er å beskrive og drøfte politi- og lensmannsetatens rolle og oppgaver. Regjeringen ønsker gjennom meldingen å vise hvordan politi- og lensmannsetaten kan møte utfordringene etaten står overfor i de nærmeste 5-10 årene, og i hvilken retning etaten bør utvikles.

Meldingen har sin bakgrunn i anmodningsvedtak fra Stortinget, jf. vedtak V i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002-2003), der Regjeringen blir bedt om å komme tilbake til Stortinget med en egen sak om politirollen med bakgrunn i politirolleutvalgets to utredninger og i forhold til rekruttering og bemanning. I meldingens kapittel 1.2 gjengis meldingens hoved-konklusjoner.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Anne Marit Bjørnflaten, Thomas Breen, Cecilie Thaulé Løvlid og Hilde Magnusson Lydvo, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Morten Ørsal Johansen, fra Høyre, Elisabeth Aspaker og Cathrin Bretzeg, og fra Sosialistisk Venstreparti, Olav Gunnar Ballo, viser til St.meld. nr. 42 (2004-2005) om politiets rolle og oppgaver, og vil understreke viktigheten av at det foretas en gjennomgang av hvilke utfordringer politi- og lensmannsetaten står overfor de neste 5-10 årene, og i hvilken retning etaten bør utvikles.

Det har ikke vært foretatt en helhetlig gjennomgang av politi- og lensmannsetatens samfunnsrolle siden politirolleutvalget avsluttet sitt arbeid i 1987, og komiteen vil påpeke at det har skjedd samfunnsendringer og endringer i kriminaliteten som utfordrer dagens politirolle.

Komiteen vil ha en aktiv og helhetlig bekjempelse av kriminalitet. Tryggheten i samfunnet er et velferds-spørsmål, og skal være et offentlig ansvar. Målet er å forebygge bedre, oppklare mer, reagere raskere og rehabilitere bedre. Derfor ønsker komiteen en målrettet og balansert satsing på politiet, på domstolene og på kriminalomsorgen.

Komiteen understreker at den norske politimodel-len nyter høy tillit i befolkningen, og støtter konklusjonen i meldinga om at vår politiordning er både hensiktsmessig og ressurseffektiv. Det norske enhets-politiet gir god rettssikkerhet, handlekraft, skaper tillit, og sørger både for en bred kontaktflate og god legitimitet i både tettbygde og grisgrendte strøk. Komiteen vil ha et nært og sterkt politi med lensmannskontorer og tjenestesteder over hele landet, og anser dette som viktig for fortsatt å opprettholde befolkningens høye tillit til politiet.

Komiteen deler i hovedsak meldingens konklusjoner om politi- og lensmannsetatens oppgaver, om at politiet i samvirke med andre offentlige og private aktører skal bidra til økt trygghet i samfunnet; det internasjonale samarbeidet mot alvorlig, organisert og samfunnstruende kriminalitet skal styrkes; politiet skal være forberedt på et bredt spekter av hendelser som også kan kreve større organisert innsats; og at politiet skal være den sentrale aktøren i det sivile samfunnets beredskap mot store ulykker, naturkatastrofer og terroranslag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, understreker at politiets straffesaks-behandling er underlagt påtalemyndighetens ansvar og

kontroll. Flertallet viser til at fremskutt og integrert påtale er en viktig faktor for en effektiv og velfungerende straffesaksbehandling.

Komiteen viser videre til at politi- og lensmannsetatens virksomhet skal være kunnskapsstyrt, og mindre alvorlige og tilståtte straffbare forhold skal i større grad avgjøres umiddelbart på lokalt nivå. Kompetansen som den treårige politihøgskoleutdanningen gir, må benyttes der slik kompetanse er påkrevd, og spennvidden i etatens oppgaver og samfunnets kulturelle mangfold stiller økte krav til etaten. Derfor må objektivitet, integritet og høy etisk standard og bevissthet prege politiets utdanning og tjenesteutøvelse.

Komiteen vil også påpeke at forebygging av kriminalitet er en av myndighetenes viktigste oppgaver. Med gode velferdstilbud for alle kan kriminalitet forebygges og mange av startblokkene for en kriminell løpebane fjernes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at når over 60 pst. av voldskriminaliteten begås i alkoholrus, er det viktig å fastholde en restriktiv ruspolitikk.

Komiteen mener at gode tilbud i psykiatri, helse og omsorg og en aktiv arbeidsmarkedspolitikk er viktig for helhetlig kriminalitetsbekjempelse. Det er viktig at forebyggende velferdstiltak, gode lokalsamfunn og fritids- og aktivitetstilbud for unge blir ivaretatt også som et ledd i arbeidet mot kriminalitet. Politiet har en særlig viktig kriminalitetsforebyggende oppgave, i samarbeid og samspill med andre offentlige etater. Derfor er det viktig at politiet er effektivt, profesjonelt og serviceinnstilt i forhold til befolkningen, og skal ha tid og ressurser til forebyggende arbeid. Komiteen mener at det forebyggende arbeidet i politiet må få økt status. Komiteen mener Regjeringen må se på muligheten for å innføre målekriterier for hvert enkelt distrikt slik at man ser at dette arbeidet faktisk gjøres. Disse kriteriene må utformes slik at man måler både innsats og effekt.

Komiteen mener det er viktig med en klarere oppgavedeling mellom politi og helsesektoren på rus- og psykiatrifeltet. Komiteen vil påpeke at en rekke enkeltsaker viser at det er behov for snarlige ekstra tiltak for å styrke tilbudet til psykisk syke som begår kriminelle handlinger uten at politiet har sanksjonsmuligheter samtidig som de ikke oppfyller vilkårene for tvungen psykisk helsevern. Dette er en uholdbar situasjon både for den enkelte som ikke får tilstrekkelig hjelp, og for samfunnet rundt. Komiteen mener det kan se ut som om det her er behov for en bedre samordning mellom justismyndigheter, både politiet og kriminalomsorgen, og helsemyndigheter for å sikre nødvendige hjelpetiltak for den enkelte og trygghet for andre.

Komiteen ønsker et sterkt, synlig og trygghetsskapende nærpoliti. Politiet må derfor sikres ressurser og kompetanse til å forebygge og bekjempe alle former for kriminalitet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til komiteens gjennomgående flertallsinnstilling, der flertallets syn kommer til uttrykk. Flertallet har sett det som et mål å finne fram til en omforent innstilling fra en samlet komité så langt dette har vært mulig på tvers av partiene, og finner det dermed lite hensiktsmessig i tillegg å skulle rendyrke særstandpunkter i merknads form, slik Fremskrittspartiet har valgt å gjøre så vel innledningsvis, samt ved gjennomgående henvisninger til sine særmerknader i de ulike kapitlene i innstillingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil innledningsvis vise til politilovens § 1 som lyder:

"Ansvar og mål

Staten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for. Polititjenesten utføres av politi- og lensmannsetaten.

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig."

Disse medlemmer mener formålet med politirølemmeldingen må være å angi metoder og tiltak for best å oppfylle denne lovbestemmelsen. Disse medlemmer mener kravet om at staten skal sørge for den polititjeneste samfunnet har behov for, angir klare krav til at Stortinget bevilger tilstrekkelig midler til at loven kan oppfylles. Det påhviler videre Regjeringen å forvalte de tildelte midler på en slik måte at Stortingets og lovgivers intensjoner og krav om en god polititjeneste oppfylles.

Disse medlemmer registrerer at stortingsmeldingen i all hovedsak fremskriver og knesetter de ti grunnprinsipper som er skissert innledningsvis. Det naturlige utgangspunkt for politiets virksomhet bygger for disse medlemmer også på disse prinsippene.

Nærpoliti

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker å ha et synlig og desentralisert politi (nærpoliti).

Dette prinsippet får følger for også andre sider av politiets virksomhet. Et desentralisert politi medfører at man på en rekke steder har små enheter. Det er derfor nødvendig at disse har en bred og god utdanning for å fylle det spekter av oppgaver som man vil møte lokalt i forhold til forebygging, beredskap, ordensvirksomhet og etterforskning mv.

Disse medlemmer mener dette vil kunne avhjelpes en del ved at man reduserer noe av politiets sivile gjøremål. Samhandling og samarbeid med private og offentlige aktører vil være viktig for at små enheter skal kunne gi en god tjeneste til innbyggerne. Et desentralisert politi har en kostnad som er vesentlig høyere enn et sterkt urbanisert og sentralisert politi. Hittil har det politiske flertallet ikke vist seg villig til å finansiere et slikt nærpoliti.

Disse medlemmer mener den ekstra kostnad et nærpolti har må kunne forsvares. Disse medlemmer mener dette kan forsvares ut fra flere hensyn. For det første vil et nærpolti kunne forebygge kriminalitet på en langt mer effektiv måte enn et sentralisert politi. Dette på grunn av at man vil ha mer inngående kjennskap til lokalbefolkningen og oversikt over de forskjellige miljøene man har i distriktet. Man vil videre kunne målrette innsatsen mot risikogrupper og personer som er på vei ut på skråplanet og på den måten effektivt forebygge kriminalitet. Den samme nærhet til befolkningen og personer i nærmiljøet, vil også kunne føre til raskere oppklaring, fordi man kjenner de aktuelle kriminelle miljøer. At politiet og tjenestemenn er lokalt engasjert i nærmiljøet vil også kunne være viktig i forebygging og holdningsskaping i forhold til politiet. Dette stiller også krav til de enkelte tjenestemenns holdninger og etikk. En politimann vil alltid måtte ses på som en representant for etaten.

Disse medlemmer mener at kostnaden med et desentralisert politi derfor kan forsvares med en mer effektiv forebygging og etterforskning, samt styrke respekten for politiet.

Et spørsmål i forhold til nærpolti er hvor lang utrykningstid man skal kunne akseptere. I dag er politiet den eneste av nødetatene som ikke har noe slikt krav.

Disse medlemmer mener at gjennom å stille et slikt krav vil man se det reelle behovet til politiet og sette en grense for hvor store operasjonsområdene vil bli. Et slikt krav til utrykningstid må, for å være realistisk, knytte seg til nødssituasjoner.

Disse medlemmer mener man bør vurdere å stille krav til utrykningstid også for politiet. Dette vil øke trygghetsfølelsen hos befolkningen og ansvarliggjøre politikerne i forhold til at man har et klart krav til leveranse også på justisområdet.

Disse medlemmer vil derfor be Regjeringen utrede en modell hvor man tar utgangspunkt i en reaksjonstid på henholdsvis 15, 30, 45 minutter og en time. Herunder kostnader og organisatoriske konsekvenser ved bruk av de forskjellige reaksjonstider.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede en modell hvor man tar utgangspunkt i en reaksjonstid på henholdsvis 15, 30, 45 minutter og en time. Herunder kostnader og organisatoriske konsekvenser ved bruk av de forskjellige reaksjonstider."

Forebygging

Disse medlemmer mener forebygging av kriminalitet bør være et hovedfokus for politiet. Det viktigste for både samfunn og offer er at man unngår at den kriminelle handlingen skjer. Dette er også slått fast i politiloven.

Disse medlemmer mener et synlig og effektivt politi kombinert med raske og riktige straffereaksjoner er noe av det som virker mest forebyggende. Det viktigste man kan gjøre for å redusere kriminaliteten er å øke risikoen for oppdagelse og fulgt opp med hensikts-

messige reaksjoner. De færreste vil begå kriminalitet om man vet at man sannsynligvis raskt vil bli pågrepet og straffet.

Disse medlemmer mener et synlig og tilstedeværende politi i seg selv er sterkt kriminalitetsforebyggende. Alle vet at dersom man ser en politibil på veien så reduseres farten. Videre er det viktig å involvere politiet i lokale forhold som politikerne kan påvirke. Man bør derfor etablere forpliktende samarbeid mellom politiet og de enkelte kommuner. Dette kan gjøres ved å pålegge en ordning med et politiråd i kommunene. Dette ville være viktig for å sette kriminalpolitikk og forebygging i fokus hos lokalpolitikere i hele landet. Det er et paradoks at kriminalpolitikk oppfattes som noe som først og fremst angår Stortinget og stortingspolitikere, all den tid kriminalitet alltid skjer lokalt.

Disse medlemmer mener en styrking av politiet vil være viktig i forebyggende øyemed og at lokalpolitikere i større grad må vitaliseres ved opprettelse av politiråd i kommunene.

Disse medlemmer vil vise til at Fremskrittspartiet har fremmet forslag om politiråd i Dokument nr. 8:2 (2004-2005) Forslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Siv Jensen, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad om tiltak for å bekjempe kriminalitet, uten at dette da fikk støtte.

Generalist/enhetspoliti

Disse medlemmer registrerer at et lokalt desentralisert politi i stor grad fordrer at politiet stort sett er generalister. På bakgrunn av den rivende samfunnsutviklingen er det likevel begrenset hvor generalistisk et politi kan være for å møte stadig nye utfordringer. En ser utfordringen blant annet innen datakriminalitet og komplisert økonomisk kriminalitet. Disse medlemmer mener det på disse områdene er nødvendig med spisskompetanse. Det samme vil være tilfellet i forhold til en del avansert etterforskning og spesialoppgaver.

Disse medlemmer mener for eksempel det er tvilsomt at tre års politihøgskole gjør deg kvalifisert til å kunne være dataingeniør, revisor, jurist, kjemiker, laborant mv. Det er heller ikke formålet, selv om dette er kompetanse man i dag vil ha behov for i en rekke sammenhenger, også kanskje i det minste politidistrikt. Dette fordrer flere ting. Det ene er at politiet må kjøpe tjenester eller ansette personer som har slik kompetanse, samt i større grad å spesialisere seg i fremtiden.

Disse medlemmer mener en bør gå mer i retning av et spesialisert politi. Det vil slik disse medlemmer ser det, være umulig å møte nye utfordringer uten ytterligere spesialisering. Dette bør være en gradvis prosess både ved utvikling av fag på politihøgskolen og blant annet ved flere sivilt ansatte fagpersoner. Spørsmålet om spesialisering vil måtte vurderes fortløpende i forhold til samfunnsutviklingen.

Disse medlemmer mener det kan stilles spørsmål ved hvor mange sivile oppgaver politiet skal ha. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet for eksempel i forbindelse med den sivile rettspleien på

grunnplanen i stor grad ønsker å frata og redusere politiets sivile gjøremål. Dette er en retning disse medlemmer ønsker å fortsette. Det er i dag en rekke oppgaver politiet utfører som i hovedsak kan utføres av andre etater. Det være seg innkreving av TONO-avgift, sivil rettspleie, utstedelse av pass mv. Disse medlemmer mener man sterkt bør gå i retning av å redusere denne type mer sivile oppgaver for politiet og i større grad rendyrke etaten som et beredskaps- og kriminalitetsbekjempende verktøy.

Rekruttering/kompetanse/forskning

Disse medlemmer registrerer at det de nærmeste årene vil bli en stor "turnover" på grunn av generasjonsskifte i politiet. Det vil være et gap mellom den avgangen man forventer og den rekrutteringen man har til politiyirket.

Den manglede rekrutteringen kan ha flere årsaker. Det kan skyldes lønns- og arbeidsvilkår. Politiet har ikke vært lønnsvinnere samtidig som jobben innebærer ubekvemme arbeidstider og stadig større risiko. Det er ikke sikkert slike forhold motiverer ungdom til å velge dette yrket, eller beholder politifolk i yrket. Selv om politiet i Norge har høy troverdighet, er nok også statusen noe redusert.

Disse medlemmer mener det igjen å gi politiet en høy status i samfunnet må være en viktig oppgave.

Disse medlemmer registrerer at det er en utfordring å få rekruttert polititjenestemenn til en del steder i utkant-Norge. Disse medlemmer mener man her må tenke nytt. Disse medlemmer ser at en løsning for eksempel er å gi stipend knyttet til at man tjenstgjør på et slikt sted. Man kan også kompensere en slik tjeneste ved at man i andre omgang får førstevalg på tjenestested. En annen måte er å gi mulighet for en langt mer differensiert lønn. Men innenfor de rammer politiet har i dag er det ikke mulig for politiet i utkanten å kompensere ulempen med lønn selv.

Disse medlemmer mener man på bakgrunn av dette bør utrede og benytte følgende virkemidler i forhold til å sikre rekruttering til tjeneste i steder og utkanter i landet hvor det er vanskelig å få personer til å tjenestegjøre: økonomiske bidrag og kompensasjoner, fortrinn ved videre valg av tjeneste, fortrinn ved valg av etter- og videreutdanning.

Disse medlemmer registrerer at når det gjelder kompetanse har vi i Norge en lang utdanning for politiet, sammenlignet med andre land. Dette blant annet på grunn av enhetspolititanken. Skal man kunne løse problemer på lavest effektive nivå, fordrer det også at den enkelte tjenestemann har en god grunnutdanning. God utdanning gjør det mindre betenkelig å delegerer myndighet, slik at man for eksempel i større grad kan benytte forenklet forelegg. Det kan likevel være et spørsmål om man trenger høyskole for å "lempe fyll" i helgene som en del kaller det. Utfordringen er å få til en utdanning som vil gjøre politiet mer fleksibelt. I tillegg vil det ikke bidra til å øke statusen til politiet å redusere utdannelsen til politiet på enkelte områder. Disse medlemmer ønsker derfor at man fortsatt satser på god grunnkompetanse hos den enkelte tjenes-

temann. Man bør også øke den generelle kompetansen som knytter seg til innvandrergreper, innvandring og integrering.

Disse medlemmer vil fremheve at det også er viktig med etter- og videreutdanning. Samfunnet stiller store krav til politi- og lensmannsetatens tilsatte på alle nivåer. Det kommer stadig lovendringer, metodeendringer og nye pålegg til etatens tilsatte uten at dette blir fulgt godt nok opp med implementering/opplæring.

Det er viktig at alle politidistrikt og Politidirektoratet har kompetanseplaner for å utvikle politiet ut fra de behov og utviklingstrekk en ser på kort og lang sikt.

Det er særlig viktig å tilpasse og videreutvikle den årlige godkjenningen (dagens 40 t. kurs) for operative mannskap. Man må både se på innhold og antall timer. Den operative hverdagen blir stadig vanskeligere, og da må politiet bruke ressurser på å forberede sine mannskap på å løse oppdragene best mulig.

Disse medlemmer mener forskning på politi og kriminalitet i Norge er for dårlig. Den forskningen man har hatt her i landet har i det alt vesentlige kommet gjennom Kriminologisk institutt. Denne forskningen har vært meget smal og politisert. Kvaliteten på og utviklingen ved dette instituttet har heller ikke holdt tritt med samfunnsutviklingen. Konkret forskning på kriminalitetsbekjempelse og politimetoder har det også vært for lite av i Norge. Politiets kunnskap har i stor grad vært erfaringsbasert og blitt overbrakt fra eldre og mer erfarne tjenestemenn til nye og yngre tjenestemenn. Når vi ser det generasjonsskiftet som kommer i nær fremtid, er dette bekymringsfullt. Det er avgjørende at man utvikler mer forskning og kompetanse på dette området. Disse medlemmer mener dette bør knyttes mer til Politihøgskolen enn Kriminologisk institutt. Disse medlemmer vil videre at man ser mer til utlandet for å skaffe en bedre og bredere kompetanse. I flere andre land har man for eksempel klart å regne på kostnader ved kriminalitet og tallfeste anslag. Dette viser at man kan besitte vel så bra kompetanse i andre land, den kompetanse bør Norge i større grad benytte.

Lederrollen

Disse medlemmer er opptatt av at lederrollen i politi- og lensmannsetaten må være under kontinuerlig utvikling og vurdering. Politi- og lensmannsetaten må ha dyktige og synlige ledere, som er gode både på intern samhandling og ikke minst på samhandling med lokalsamfunn og eksterne samarbeidspartnere.

Disse medlemmer er opptatt av at politi- og lensmannsetaten jobber langsiktig og strategisk, der man bruker POP-modellen som virkemiddel, derfor er det viktig at lederne også blir målt i forhold til det forebyggende arbeidet, samhandlingen med lokalsamfunnet, medarbeidertilfredshet og vakt- og beredskapen (responstiden).

Disse medlemmer mener også at toppstillinger i politietaten bør være åremålsstillinger for å sikre en best mulig kvalitet på politiets ledere.

En del fremtredende stillinger mener disse medlemmer skal godkjennes av Stortinget, dette er over-

våkingssjef og utnevnelser til riksadvokat og førstestatsadvokater.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med at alle lederstillinger i politiet ansettes på åremål."

"Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med at utnevning av leder for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og riksadvokat godkjennes av Stortinget."

Politirolleinnhaveren

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at mange faktorer påvirker omdømmet til politiet og hvilket politi man får i fremtiden. Det viktigste vil være den enkelte politimanns evne til å møte publikum på og måten å løse oppgavene på. Det å måtte håndtere alle situasjoner fra de myke serviceoppdragene til skarpe situasjoner med bruk av makt, stiller ekstreme krav til politirolleinnhaveren. Samfunnet forventer et politi med kunnskap, høy etisk standard, god evne til kommunikasjon og likebehandling, derfor er det viktig å ha fokus på utvelgelsen til yrket, grunnutdanningen på PHS og den kontinuerlige læringen i yrket. Politiet må i større grad ha en kultur som inviterer til konstruktiv kritikk og evaluering. For å bli en lærende organisasjon er det viktig å lære av "gode og dårlige saker".

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at for at samfunnet også i framtiden skal rekruttere politikvinner og -menn som vil fylle politirollen på best mulig måte, er det viktig at de får godt personlig verneutstyr, herunder personlige tjenestetåler og god opplæring for å jobbe under trygge og gode vilkår, og at en har en lønns- og personalpolitikk som motiverer mange gode søkere til å ta utfordringen i fremtidens politihverdag. Et viktig moment er her at vitner (også politivitner) i saker som gjelder alvorlige narkotikaforbrytelser og organisert kriminalitet gis effektiv beskyttelse, herunder vern av identitet.

Disse medlemmer mener også politiet selv er nærmest til å avgjøre om man skal gå over til større grad av bevæpnet politi. Dette er for viktig for tjenestemennenes sikkerhet til at det skal bli vurdert av politikere som sitter langt unna det som er politiets hverdag. Disse medlemmer ønsker derfor å åpne opp for generell bevæpning av politiet, når politiet selv mener tiden er moden for dette. Disse medlemmer ønsker derfor å fjerne eventuelle hinder for dette.

Skille politi og påtalemyndighet

Disse medlemmer vil skille politi og påtalemyndighet. Dette har flere grunner; den viktigste er rettssikkerhet og kvalitetssikring. En uavhengig påtalemyndighet vil slik disse medlemmer ser det fungere som kvalitetssikring i forhold til politiets etterforskning og fremgangsmåte.

Disse medlemmer mener at i et mer spesialisert og fragmentert politi vil det også kunne være mer hen-

siktsmessig med et slikt skille. Hvor enkelte statlige eller offentlige organer har kontrollmyndighet og kontrollfunksjon vil dette åpne for mulighet til en effektivisering. Hvis man foretar et slikt skille, bør for eksempel skatteetaten og andre lignende organer kunne gå rett til påtalemyndigheten med en sak som avgjør om man tar ut direkte påtale og går i retten.

Påtalemyndigheten må forøvrig settes i stand til effektivt og raskt å følge opp de saker som er ferdig etterforsket av politiet. Tiltalte har krav på rask oppfølging, og dette har også et rettssikkerhetsaspekt.

Disse medlemmer ønsker også å se på muligheten for at privatpraktiserende advokater skal kunne prosedere for påtalemyndigheten. Dette forutsetter også et skille. I forhold til å la privatpraktiserende advokater få prosedere, er det imidlertid viktig at man ikke kommer i en interessekonflikt dersom man er eller har vært i forsvarerrollen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme forslag til en ordning som åpner for at privatpraktiserende advokater kan prosedere for påtalemyndigheten."

Bevisføring ved bruk moderne metoder

Disse medlemmer ser at nye metoder og ny teknologi utfordrer de gamle tanker man har om bevis. Det er i dag mulig å skaffe til veie stadig klarere og bedre bevis. Dette gjelder særlig innen rettsmedisin. I dag er det Rettsmedisinsk Institutt (RMI) samt KRIPOS som er faginstansen på dette området, og som blir brukt av politi og påtalemyndighet. Med den betydning disse bevis har, er det viktig at dommere og legdommere har tiltro til fremlagte bevis, og at det er en uavhengig faglig vurdering som foretas. Disse medlemmer frykter at vekten av rettsmedisinske bevis svekkes dersom det stilles spørsmål ved analysearbeidet.

Disse medlemmer mener derfor man bør utrede muligheten for at RMI i større grad gjøres selvstendig og uavhengig. Dette kan for eksempel gjøres gjennom en stiftelsesmodell og sikres gjennom en uavhengig finansiering. Fremskrittspartiet har tidligere foreslått en egen sentral finansiering av slike tjenester.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme alternative forslag som sikrer uavhengighet for Rettsmedisinsk Institutt (RMI). Herunder forslag til sentral og egen finansiering av disse tjenestene og instituttet."

Behov for grenseoppganger

POLITI OG FORSVAR

Disse medlemmer mener det er behov for en rekke grenseoppganger i forhold til politiets rolle. Ett av disse grenseområdene er grensen mellom politi og forsvar.

Spesielt siden 9. september 2001 har politiet og forsvaret vært i en omstillingsprosess. Dette ikke minst for å møte de utfordringer man ser i forhold til terror. Det er kanskje særlig på dette området man har fått

utfordringer i forhold til grensegangen mellom politi og forsvar.

Disse medlemmer registrerer at Forsvaret har bygget opp en rekke spesialenheter med fokus på å møte terror og nye typer krigføring. Det tradisjonelle invasjonforsvaret er totalt borte. Disse medlemmer registrerer også at Forsvaret har bygget opp spesialenheter av "legfolk" i Heimevernet, slik som i de forskjellige 016. Disse har fokus på objekt og person-sikring i tilfelle terror og krig. Dette har vært en satsing fra stortingsflertallet, og disse HV-personene som består av vernepliktige, har i dag et utstyr som overgår mye av det politiets spesialenheter har, kanskje med unntak av politiets beredskapstropp. I samme periode har politiet vært igjennom en reform. Denne reformen var slik disse medlemmer ser det sterkt underfinansiert, spesielt når det gjelder materiellsiden. Mens Forsvaret fikk store beløp for å omstille seg, måtte politireformen innføres uten en realvekst i politiets budsjetter i omstilingsfasen.

Disse medlemmer mener man bør legge visse føringer til grunn i forhold til denne grensegangen. Noe som i denne sammenheng er viktig, er klare kommandolinjer med dertiltilhørende ansvar. Dette fordrer at man har klare regler for hvilke oppgaver politiet og Forsvaret skal fylle i freds- og i krigstid. Et annet moment er evnen til å løse forskjellige oppgaver. Et tredje er en samfunnsøkonomisk god utnyttelse av den samlede beredskapen.

Disse medlemmer mener at i forhold til denne grensegangen må man se på hva terror er. Siden 9. september-angrepet tenker kanskje folk flest på denne type store anslag. 9. september-angrepet ble også ansett som en krigshandling, noe som gjorde at FN kunne intervenere. Grunnen til at denne handling ble ansett som en krigshandling, er at den kunne spores tilbake til ett land, det Taliban-styrte Afghanistan. En terrorhandling kan like godt komme fra et lands egne innbyggere. Dette har vi sett eksempler på både i USA og i Norge.

Disse medlemmer mener man derfor ikke kan fastslå at en terrorhandling er en krigshandling før man kan spore det til at en annen stat står bak. Terror er kriminelle handlinger gjerne mot sivile mennesker i den hensikt å skape frykt og kaos for å oppnå en overordnet målsetning. I Norge har vi, og har hatt, f.eks. nynazistiske grupper, ekstreme venstregrupper som har ønsket væpnet revolusjon, samt grupper som "dyrenes frigjøringsfront", samiske grupper osv. som har utgjort terrortrusler. I USA så man også eksempel på interne grupper og mennesker som står bak terror, ved den såkalte Oklahoma-bombingen. Dette er dermed i kjernen kriminelle handlinger i fredstid.

Disse medlemmer mener man i denne sammenheng må slå fast at det i fredstid er politiet som har og skal ha ansvar for borgernes sikkerhet.

Disse medlemmer mener man i Norge utvilsomt har grupper som finansierer terrorgrupper i utlandet, gjennom forskjellig ulovlig og kriminell virksomhet. Dette er det kun politiet som kan etterforske og avdekke. Politiet er derfor det nærmeste og mest natur-

lige organet til å forbebygge og bekjempe terror. Det betyr ikke at politiet kan mestre alle oppgaver alene. Ved omfattende anslag vil man kunne få et "volumproblem"; for eksempel når det gjelder bombeekspertise mv. I tillegg vil det i visse situasjoner være nødvendig å gå tyngre inn med materiell, som kun Forsvaret besitter. Disse medlemmer mener det da er viktig med god samhandling. I slike tilfeller anses Forsvaret som et bistandsorgan for politiet, og handler på politiets oppfordring. Dette gjelder selvsagt ikke i den konkrete taktiske aksjonen. Men Forsvarets aksjoner og kapasitet skal være et resultat av en konkret forespørsel fra politiet. At dette ikke alltid har vært like klart så man for eksempel i den mye omtalte "Elektron-saken".

Disse medlemmer ser det derfor som viktig at man ytterligere presiserer at det i fredstid er politiets oppgave å sørge for borgernes trygghet.

POLITI OG PRIVATE AKTØRER

Disse medlemmer mener man her bør kunne tenke nytt og i større grad dra nytte av private aktører innen sikkerhets- og vakterbransjen. Blant annet mener disse medlemmer at private i større grad skal kunne utføre tjenester for politiet. For eksempel i forhold til fangetransport og andre typer logistiske oppgaver. Disse medlemmer viser til at det i dag er vanlig at det er vektere som sitter i resepsjonen hos politiet.

Disse medlemmer ser utfordringer hvor private går mer inn på oppgaver som tradisjonelt ligger til politiet. Enkelte steder synes det for eksempel som om vektere driver ren patruljering i gatene. Dette er ikke en oppgave for vektere eller andre private, men dette skyldes i stor grad at politiet er underfinansiert i forhold til de oppgaver de skal løse. Når private og næringsdrivende ser at politiet mangler kapasitet, og politiet ikke kommer når man trenger det, kjøper man trygghet andre steder. Paradoksalt nok er det derfor manglende satsning over flere år fra blant annet partier som er sterkt mot privatisering, som har resultert i denne type "privatisering".

Disse medlemmer mener imidlertid at det bør være plass for en sameksistens som gir en god ressursutnyttelse. Eksempelvis kan man se på fotballkamper: Er det nødvendig å binde opp to tre patruljer på overtid hver søndag på hver kamp, eller holder det med én patrulje og flere vektere? Disse medlemmer mener også private vektere kan forestå transport av fanger og viser til forsøksordningen som har vært i Vestfold og Søndre Buskerud politidistrikt. De tilbakemeldinger disse medlemmer har mottatt om dette prosjektet har vært meget positive. Disse medlemmer synes det er beklagelig at Regjeringen stoppet dette prosjektet og at man ikke får en reell og bred evaluering.

Disse medlemmer registrerer at et relativt nytt grenseområde i denne sammenhengen er trygghetsalarmer og ledsagertjenester. Allerede i dag er det en rekke personer som av det offentlige får tildelt personlig beskyttelse utført av vekter, vaktelskaper, og ledsagere. Det kan for eksempel være kvinner som plages av

voldelige menn (eller omvendt), folk som plages av psykisk ustabile personer, eller folk som gjennom jobb føler seg truet. Disse medlemmer mener det er spesielt viktig at man her finner en god balanse. Det skal ikke være slik at politiet dersom de mener det er en alvorlig og umiddelbar fare, overlater ansvaret til private, eller at samfunnet overlater regningen for egen sikkerhet til den som er truet. Det kan være en fare for at politiet i mangel av tilstrekkelige midler i for stor grad overlater ansvaret og regningen til den enkelte. Samtidig er det ikke fornuftig at alle som føler en viss utrygghet skal binde opp en politipatrulje 24 timer i døgnet. Man har derfor behov for å ha klare retningslinjer på dette området. Man bør også se på om man skal ha en helt egen finansiering der hvor man leier private til slike tjenester.

Disse medlemmer mener det i denne sammenheng er stor forskjell på tradisjonelle vektertjenester og slike typer ledsagertjenester samt privat etterforskning.

De tradisjonelle vektertjenestene i dag dreier seg om sikring av eiendom og objekter. Det vil si materielle ting. Men i forhold til ledsagertjenester og etterforskning vil man i langt større grad ha et ansvar overfor mennesker. Dette stiller andre krav til de som utfører slike tjenester og til deres kompetanse. Slik sett kan man grovt dele inn private aktørers virkeområde i tre hoveddeler; sikring av materielle ting og objekter, sikkerhet for andre personer (ledsagertjenester) og privat etterforskning. Disse medlemmer mener derfor man bør vurdere å innføre en egen sentral godkjenning i forhold til de forskjellige tjenester.

Disse medlemmer mener uansett det vil være viktig å stille krav til vektertjenester og private aktører. Blant annet at man har en god kontroll med virksomheten og at man gir bedriftene nødvendig verktøy til god internkontroll. Spesielt om en ønsker å gi dem mulighet til å utføre flere oppgaver også på vegne av politi, slik som fangetransport.

Disse medlemmer viser til at den seriøse del av bransjen ønsker også selv en god kontroll med sin virksomhet og sine ansatte. De ønsker blant annet når som helst å kunne hente ut vandelsattest av de ansatte, noe disse medlemmer mener er fornuftig. At en ansatt har rent rulleblad betyr dessverre ikke at man er hederlig, og om man begår straffbare handlinger bør selskapet kunne få kunnskap om dette. Disse medlemmer har også fått tilbakemeldinger på at politiets godkjenning og kontroll er varierende og bør bedres. I forhold til blant annet ledsagertjenester og vekterselskap må man søke godkjenning i hvert distrikt man har tenkt å drive virksomhet. Dette synes byråkratisk og unødig, og bør derfor erstattes med en sentral godkjenning og kontroll. Det bør også innføres en egen godkjenning i forhold til dem som driver private ledsagertjenester, da man har et annet ansvar og det er en helt annen tjeneste enn klassiske vektertjenester.

POLITI OG ANDRE OFFENTLIGE ETATER

Disse medlemmer ser at politirollen ikke bare har en grense mot private aktører og Forsvaret. Politirollen har også en side mot en rekke andre offentlige

organer. Man har for eksempel tollvesenet som ligger under Finansdepartementet. I tillegg har man en rekke tilsyn som Kredittilsynet, Konkurransetilsynet, Avinor, skattemyndigheter, Sjøfartstilsynet mv. Mange av disse har spisskompetanse på sine områder som overgår politiets. På sine områder er det også disse som oppdager og dokumenterer straffbare handlinger samt sitter på bevis. Dette kan være både en fordel og ulempe. En ulempe kan være at de ser dette veldig smalt ut fra sitt område. Politiet derimot kan se en helhet eller et mønster som for eksempel kan vise en bred organisert kriminalitet. På den andre siden er det faginstansene som vet hva de skal se etter og sitter ofte på bevisene.

Disse medlemmer mener at med en modell hvor man skiller politi og påtalemyndighet, kan dette utnyttes ved at flere offentlige instanser på bakgrunn av egen etterforskning og kontroll overleverer saken direkte til påtalemyndighet for påtale. Det er da opp til påtalemyndigheten å avgjøre om de kan gå direkte i retten med det de har, eller om de må sende det til politiet for videre etterforskning. Dette vil slik disse medlemmer ser det kunne være en effektivisering, samtidig som rettssikkerheten ivaretas.

Politidirektoratet

Disse medlemmer mener Politidirektoratet (POD) ofte fremstår som et byråkratisk ledd mellom Justisdepartementet og politietaten. Dette gir økt fokus på administrativ drift av politiet og medfører styring av etaten basert på statistiske opplysninger som i mange tilfeller gir et fordreid bilde av virkeligheten.

Innbyggerne trenger et politi som er i stand til å yte den hjelp og service de til enhver tid trenger. Disse medlemmer vil derfor vurdere hvorvidt POD bør omorganiseres eller avvikles i sin nåværende form. Disse medlemmer mener direktoratet i liten grad har fungert på den måten det var forutsatt. Det virker mer som en unødig forlengelse av departementet. Denne ordningen gir også for stort rom for ansvarsfraskrivelse.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomgå og evaluere Politidirektoratets rolle og funksjon spesielt sett i forhold til effektivitet og ressursbruk."

Ressurser, administrative og økonomiske konsekvenser

Disse medlemmer mener det er viktig at man ikke kun beskriver hvilket politi man ønsker seg, men at dette følges opp med tilføring av ressurser og konkret handling. Mener man noe med å ivareta nærpolitiet har dette økonomiske konsekvenser. Dette er en kostnad disse medlemmer er villig til å ta.

Disse medlemmer vil også arbeide for en kraftig opprustning og effektivisering av politiet slik at flere forbrytelser blir forebygget, etterforsket og oppklart. Det er da avgjørende at man styrker etterforskningskapasiteten i politi- og lensmannsetaten ved å tilføre etatene nødvendig ekspertise, ny teknologi og nødvendige

materielle ressurser. Man må også styrke ordenstjenesten i politi- og lensmannsetaten ved økt bemanning og bedre ressursutnyttelse. Disse medlemmer mener hundetjenesten er et viktig verktøy for politiet og må styrkes og videreutvikles. Disse medlemmer vil derfor sikre like gode betingelser for dem som har politihund, som for andre som benytter hund som en del av tjenesten i fengselsvesenet, tollvesenet og andre offentlige etater. Disse medlemmer mener det også er viktig å sørge for at politidistriktene langs kysten får en effektiv sjøtjeneste. Disse medlemmer mener videre at politihelikoptertjenesten må utvides til en landsdekkende tjeneste.

Disse medlemmer ser også et behov for opprustning av politiets materiell. Det gjelder alt fra personlig verneutstyr og våpen til biler og teknisk utstyr. Spesielt vil disse medlemmer fremheve behovet for at politiet får flere ikke-dødlige våpen. Dette ivaretar politiets sikkerhet på en god måte samtidig som det begrenser skader på eventuelle gjerningsmenn og farlige personer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke at politiet skal konsentrere seg om myndighetsutøvelse og andre kjerneoppgaver, og fritas fra oppgaver som kan utføres av andre. Oppgaver som grensekontroller, fangetransport og arrestforvaring kan utføres av sivile, underlagt politiets kontroll.

2. GRUNNPRINSIPPER FOR NORSK POLITI

Sammendrag

I kapittel 2 i meldingen omtales politiutvalgets ti grunnprinsipper slik utvalget redegjorde for i sin første utredning. Grunnprinsippene hadde til formål å angi hvilke kjennetegn politiet skal ha, basert på en analyse av samfunnets behov for polititjenester. Utvalget mente at anvendelsen av prinsippene innebar en nær politimodell.

De ti prinsippene har siden i stor grad vært lagt til grunn for utviklingen av politiet. Det idémessige grunnlaget som prinsippene samlet uttrykker, skal også i fremtiden være en del av grunnlaget for politi- og lensmannsetaten. Nye utfordringer, endrede forutsetninger for etatens virksomhet med økte krav og forventninger til etatens trygghetsskapende og kriminalitetsbekjempende innsats, samt bredden i etatens oppgaver og politireformen, underbygger imidlertid et behov for en bredere, mer overordnet og prinsipiell tilnærming til politirollen.

Komiteens merknader

Komiteen viser til de ti grunnprinsippene som politiutvalget i sin tid definerte for politiet; politiet skal avspeile samfunnets idealer; politiet skal ha et sivil preg; vi skal ha et enhetspoliti; politiet skal være desentralisert; polititjenestemannen skal være en generalist; politiet skal virke i samspill med publikum; politiet skal være integrert i lokalsamfunnet; politiet skal ha bred rekruttering; politiet skal prioritere mellom sine oppgaver og politiet skal være underlagt effektiv kon-

troll fra samfunnets side, har siden i stor grad vært lagt til grunn for utviklingen av politiet og formingen av politirollen. Komiteen mener at disse grunnprinsippene fortsatt bør være allmenngyldige og førende for politiets arbeid og rolle. Samtidig utfordrer samfunnsendringer og endringer i kriminaliteten dagens politirolle, og medfører et behov for en bredere og mer overordnet tilnærming til politirollen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

3. UTVIKLINGSTREKK SOM UTFORDRER POLITIROLLEN

Sammendrag

I meldingens kapittel 3 beskrives endringer i kriminalitetsutviklingen og andre samfunnsforhold som antas å virke inn på politiets oppgaveløsning. Et felles trekk ved flere av utviklingstrekkene beskrevet i meldingen er den internasjonale dimensjonen.

Skal politiet kunne håndtere de nye og krevende oppgavene, fremholdes det i meldingen at etaten må sikres høyt spesialisert kompetanse innen f.eks. nye etterforskningsmetoder, kriminologi, økonomi/finans, IKT, statistikk/analyse og internasjonalt samarbeid. Dette stiller store krav til utdanningstilbudet ved Politihøgskolen, og rekrutteringen til etaten. Det blir antakeligvis enda viktigere i fremtiden å rekruttere spesialister fra andre faggrupper i tillegg til politiutdannet personell og jurister.

Når det gjelder kriminalitetsutviklingen, viser anmeldelsesstatistikken referert i meldingen en nedgang i det totale antall anmeldelser i de siste årene. Nedgangen synes i det vesentlige å skyldes redusert antall narkotikaanmeldelser og anmeldelser som omfatter vinningskriminalitet. Anmeldelsesstatistikken viser en dreining fra innbrudd til tyveri på offentlig sted. Det er også registrert økning i kriminalitet begått av personer under 18 år. For mange kriminalitetsformer antas mørketallene å være store. Økt antall anmeldelser kan ikke automatisk oppfattes som et uttrykk for økning i den faktiske kriminaliteten, men like gjerne være et utslag av økt tilbøyelighet til å anmelde. Tilsvarende gjelder registrert nedgang i anmeldelsesstatistikken. Statistikken viser nedgang i narkotikakriminaliteten. Den faktiske narkotikakriminaliteten er neppe redusert, men statistikken viser at politiet i større grad konsentrerer seg om de profesjonelle narkotikakriminelle og virksomhetens bakmenn, og i mindre grad om den enkelte narkotikabruker.

I lys av samfunnsutviklingen ser en også i kapittel 3 nærmere på utviklingen innen sikkerhetsindustrien og privat etterforskningsvirksomhet fordi dette er to former for tjenesteyting med klare berøringspunkt til politi- og lensmannsetaten.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg de ulike utviklingstrekk som utfordrer politirollen.

Komiteen vil vise til at politiets arbeidsoppgaver blir stadig mer utfordrende og stiller krav til økt kompetanse. Dette stiller store krav til politiutdanningen og krever en løpende vurdering av studiets innhold og muligheter for spesialisering og etterutdanning i tjenesten. Komiteen er enig i at norsk politi skal ha en breddest mulig kompetanse. Generalistprinsippet må imidlertid ikke stå i veien for at politietaten til enhver tid har den kunnskap og kompetanse som kreves for å møte kriminalitetsutviklingen.

Komiteen vil fremheve særorganer som KRIPOS og Økokrims rolle i forhold til å bekjempe organisert kriminalitet på tvers av politidistriktene. Komiteen vil også peke på viktigheten av å ivareta disse som et nasjonalt kompetanseorgan i forhold til alvorlig kriminalitet.

Komiteen viser til at økt internasjonalisering og økt mobilitet fører til at politiet må forholde seg til en kriminalitet som i økende grad blir grenseovergripende. Organiserte kriminelle nettverk som opererer i flere land stiller kriminalitetsbekjempelsen overfor nye utfordringer. Dette stiller nye krav til at politiets kompetanse, ressurser og metoder utvikles for å følge og være i forkant av kriminalitetsutviklingen. Den alvorligste og mest omfattende kriminaliteten kontrolleres av disse nettverkene som profitterer på narkotika-, våpen og menneskesmugling. Komiteen mener at arbeidet mot trafficking må intensiveres. Den rå organiserte kriminaliteten er en trussel mot vårt åpne samfunn og må bekjempes. For å bekjempe tøffere og bedre organiserte kriminelle må nye metoder tas i bruk, og tettere internasjonale og nasjonale samarbeidsstrukturer utvikles.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

4. POLITIETS ORGANISERING, OPPGAVER OG OPPGAVELØSNING

Sammendrag

I meldingens kapittel 4 omtales politi- og lensmannsetatens ulike oppgaver og ressursbruk.

Dagens politidistrikter er i stor grad i stand til å løse løpende oppgaver uten hjelp utenfra. Store politidistrikter er en forutsetning for å sikre ressurser til den døgnkontinuerlige vaktberedskapen og politiets trygghetsskapende arbeid. Publikums forventninger til politiet om tilgjengelighet og rask respons stiller store krav til bemanningen i det enkelte distrikt.

Gjennomgangen av etatens oppgaver viser at ca. 3/4 av politiets budsjett går til kriminalitetsbekjempelse og politiets trygghetsskapende oppgaver. Den siste fjerdedelen fordeler seg med cirka halvparten til administrasjon og halvparten til sivile rettspleie- og forvaltningsoppgaver.

Nye metoder og økt bruk av elektroniske og biologiske spor gir politiet bedre muligheter til å etterforske og bekjempe kriminaliteten, men er også ressurskrevende. Mange saker krever analyser av biologiske spor og store mengder data som vil være vanskelig å utføre

uten sakkyndige og avansert dataverktøy. Gjennomgangen i meldingens kapittel 4 synliggjør de kostnadsdrivende sidene av etterforskning og IKT. På lang sikt vil et effektivt politiarbeid kunne medføre en nedgang i kriminaliteten, men på kort sikt kunne avdekke mer kriminalitet og påføre politiet og straffesakskjeden for øvrig økte kostnader.

Etatens mange oppgaver krever en tilsvarende bredde i kompetanse. Det har de senere årene vært et uttalt ønske at politikompetanse primært skal benyttes til politioppgaver, og gjennomgangen i kapittel 4 tyder på at etaten har kommet et godt stykke på vei.

Komiteens merknader

Komiteen vil understreke at vi skal ha et nært og sterkt politi, og ønsker å opprettholde politi- og lensmannsetatens aktive tilstedeværelse i lokalsamfunnene som trygghetsskaper hos lokalbefolkningen. Etaten skal ha gode ressursmessige og organisasjonsmessige forutsetninger for effektivt å forebygge og bekjempe kriminalitet. Politi- og lensmannsetaten skal kjenne- tegnes som en etat som er mer tjenesteytende og publikumsorientert og arbeider mer kostnadseffektivt. En politi- og lensmannsetat med en desentralisert tjenestestruktur er en forutsetning for gode nærpoltieffekter som skaper trygghet og tillit.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at denne nærhetstradisjonen videreføres og underbygges av endringene i den sivile rettspleie på grunnplanet.

Komiteen mener at samfunnsforhold og oppgaver endrer seg over tid, og politi- og lensmannsetatens struktur kan derfor ikke være helt fastlåst. Komiteen mener at det skal være en viss mulighet for oppmykning av rammene for å organisere polititjenesten lokalt for å sikre rekrutteringen av politiutdannet personell og bedre tjenestetilbudet lokalt. Det vises til politiloven § 16 der grensereguleringer i hvert enkelt tilfelle er en sak for regjeringen, som overfor Kongen i statsråd innstiller på endringer i tjenestestedenes grenser. Komiteen ønsker å åpne for justering i organiseringen lokalt med begrensede forsøk i utvalgte distrikter.

For å gjøre politiet mer synlig, tilgjengelig og effektivt for publikum, ønsker komiteen at mulighetene for samlokalisering med offentlige servicekontorer skal gjennomgås.

Komiteen har merket seg utviklingen med etablering av større vakt-distrikter for å kunne drifte en døgnkontinuerlig aktiv beredskapstjeneste. Store geografiske vaktområder betjent av en politipatrulje gir ofte uforsvarlig lang utrykningstid, og fører lett til at oppdrag avvises fordi den ene patruljen er opptatt med annet oppdrag.

Komiteen advarer mot at det etableres vaktordninger som gir et redusert trygghetstilbud til befolkningen ute i distriktene. Endring av vaktordninger fra passiv til aktiv døgnkontinuerlig tjeneste forutsetter tilføring av

personell og driftsmidler til driftsenhetene for å sikre at vakt-distriktene får en forsvarlig størrelse og blir betjent av tilstrekkelig antall politipatruljer.

Komiteen vil derfor understreke at det fortsatt er viktig å beholde reservetjenesten, slik at mannskaper kan være tilgjengelige også utenom ordinær arbeidstid. Ikke minst vil dette kunne bidra til at befolkningen i distriktene vil kunne få et bedre tjenestetilbud fra politiet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at politiet bruker mye ressurser til transport av varetektsinnsatte til fremstillinger for retten, lege/tannlege og andre fremstillinger og transporter. Flertallet mener derfor at det er viktig å se på alternative offentlige løsninger slik at politiet får frigjort ressurser til prioriterte politioppgaver.

Flertallet går imot privatisering av myndighetenes strengeste tvangsutøvelse og ønsker ikke å konkurranseutsette politi- og fengselsvesen.

Flertallet vil særlig understreke at irettføring og etterforskning av straffbare forhold er et offentlig ansvar.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil fremheve viktigheten av at man utnytter de midler og den kompetanse man har til bekjempelse av kriminalitet på en best mulig måte. Disse medlemmer mener det er dårlig utnyttelse av politiets ressurser å binde opp to tjenestemenn med treårig høyskole til å kjøre fanger og varetektsinnsatte til lege/tannlege, fremstillinger for retten og andre fremstillinger. Disse medlemmer mener man her må tenke nytt og utnytte ressursene bedre. Disse medlemmer mener man også bør vurdere bruk av private vakselskaper til å kunne utføre slik transport på vegne av politiet. Disse medlemmer vil vise til prøveprosjektet, med bruk av private vakselskaper til å forestå slik transport på vegne av politiet, som ble gjennomført i Vestfold og Søndre Buskerud politidistrikt. Disse medlemmer har fått en rekke positive tilbakemeldinger på denne ordningen. Disse medlemmer registrerer også at da denne ordningen ikke var i drift en kortere periode, førte dette til at politistasjonen på Kongsberg måtte stenge i helgene da de måtte bruke politipersonell til transportoppdrag. Disse medlemmer synes det er beklagelig at man ikke får en god og fullverdig evaluering av dette prøveprosjektet.

Komiteen viser videre til at flere steder i landet er det slik meldingen peker på innført systemer for samarbeid mellom politiet og kriminalomsorgen for å effektivisere transportvirksomheten i de to etatene og se behovene i sammenheng og utvikle samarbeidsordninger. Komiteen vil be Justisdepartementet gjennomgå ordningen med fangetransport for å frigjøre ressurser til politiet. Muligheten for sentralisering av fremstilling og varetekt vurderes særskilt. Økt bruk av

arrestforvarere og et bedre samarbeid med kriminalomsorgen er av avgjørende betydning.

Komiteen vil i denne sammenheng også understreke betydningen av å bygge opp større soningskapasitet over hele landet, for slik å kunne bruke ressursene mer effektivt. Når varetektsfengslede i dag må transporteres over store deler av landet for fremstilling i retten, peker det på nødvendigheten av å etablere flere fengselsplasser, og sikre mer helhet i straffesakskjeden.

Komiteen viser til at de siste ti årene har vakt- og sikkerhetsindustrien vokst kraftig. Det er registrert over 225 godkjente vakselskaper. Virksomheten er i dag blant annet regulert i lov om vaktvirksomhet. Komiteen ønsker at Regjeringen skal gjennomgå vaktvirksomhetsloven for å tydeliggjøre ansvarsgrenser mellom politi og vakselskaper slik det fremgår av regjeringa Stoltenbergs Soria Moria-erklæring. Komiteen vil også påpeke at politiet må innta en mer aktiv rolle for å kontrollere at dette følges opp.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil påpeke behovet for en fornyet gjennomgang av ressurstildelingen til politidistriktene der det også tas hensyn til at det noen steder er betydelige variasjoner i befolkningsmengde i ulike deler av året. Dette er viktig for å kunne opprettholde en tilfredsstillende politiberedskap både for lokalbefolkningen og de tilreisende.

Disse medlemmer vil særlig understreke behovet for etablering av varetektsplasser i alle politidistrikter. Dette vil sikre en mer effektiv etterforskning og behandling i domstolen. I tillegg vil dette være samfunnsøkonomisk riktig.

Disse medlemmer mener det er nødvendig med en fornyet gjennomgang av vaktvirksomhetsloven for å klargjøre hva som må være politioppgaver og hvilke oppgaver vekterselskaper kan utføre. Videre bør det vurderes om det er behov for en særskilt godkjenningsordning for vakselskaper for å sikre ryddige forhold i bransjen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

5. POLITIREFORM 2000

Sammendrag

Politireformen ble behandlet i Stortinget våren 2001 på bakgrunn av St.meld. nr. 22 (2000-2001) Politireform 2000 - Et tryggere samfunn. Ved siden av strukturelle endringer, inneholder politireformen - som er den mest omfattende kvalitetsreformen i etaten noen gang - en rekke organisatoriske, personalpolitiske og teknologisk relaterte forbedringstiltak.

Gjennomføringen av politireformen er delt i to hovedfaser: Fase 1, som ble iverksatt 1. januar 2002, dreide seg om strukturelle, organisatoriske, ledelsesmessige og tekniske endringer. Hovedtiltaket i denne fasen var reduksjon i antall politidistrikter fra 54 til 27 for å sikre større og mer ressurseffektive enheter. Politireformens fase 2 ble iverksatt 1. januar 2005. Denne

fasen omfatter en gjennomgang og samordning av driftsenhetsstruktur og tjenesteordninger, mer aktiv patruljetjeneste, bedre utnyttelse av fagkompetansen, effektivisering av administrasjonen og bedre ressursutnyttelse. Gjennomføringen av politireformens fase 2 er samordnet med endringene i den sivile rettspleie på grunnplanet (Ot.prp. nr. 43 (2003-2004)). Disse endringene vil i være ferdigstilt innen 1. januar 2006.

Politireformen er fortsatt i gjennomføringsfasen. Den evalueres i flere trinn. Første trinn var en statusvurdering før reformen ble iverksatt. Andre trinn var en evaluering av reformens fase 1, hvor hensikten var å sikre at samtlige planlagte tiltak var gjennomført. Tredje trinn er en evaluering foretatt høsten 2004, som omtales i meldingen. Det er fastsatt en ny evaluering i 2007.

Evalueringsrapporten beskriver i oppsummeringen en etat som har bedret sine forutsetninger for å styre ressursene og håndtere alvorlig kriminalitet, men som så langt ikke har oppnådd den ønskede effekt når det gjelder hverdagskriminaliteten og forholdet til publikum. Evalueringsrapporten peker videre på positive erfaringer med ulike samarbeidsordninger og regionordninger. Det har skjedd en viss samordning mellom nabodistrikter, i den forstand at de både assisterer hverandre ved hendelser hvor dette er praktisk rent geografisk og i noen grad fordeler spesialkompetanse mellom seg. Når det er behov for slik spesialkompetanse kan distriktene trekke på hverandres ressurser. Dette fremheves som svært positivt. Evalueringsrapporten anbefaler distriktene å følge opp slike ordninger og foreta tilpasninger hvor det er nødvendig.

På det forebyggende området fremheves positive erfaringer med felles planlegging av aktiviteter og anvendelse av metodene i problemorientert politiarbeid. Gjennom slik planlegging kan aktivitetene tilpasses vaktlistene og potensialet hos de forskjellige samarbeidspartnere kan utnyttes bedre.

Avslutningsvis peker evalueringsrapporten på behovet for å finne en bedre balanse mellom lokal tilstedeværelse, håndtering av hverdagskriminalitet og ressursbruk på alvorlig kriminalitet, forholdet mellom oppgaver og ressurser og forholdet mellom ulike interessenters forventninger til politiet.

Departementet vurderer evalueringen som svært nyttig, særlig fordi den gir innspill som kan bidra til å korrigere, justere og styrke det videre reformarbeidet. Reformens mål skal fortsatt være førende for norsk politi. Ressursproblematikken vil stå sentralt i tiden fremover og politiets mål og pålegg må være i samsvar med ressursene. Organisasjonsmessige endringer og tiltak, herunder etablerte vaktordninger skal evalueres for å sikre at de gir den nødvendige effekt.

Komiteens merknader

Komiteen understreker at hovedmålet med Politireform 2000 er en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse gjennom en mer tjenesteytende og publikumsorientert organisering. Større distrikter ble tilført mer ansvar og innflytelse over egen virksomhet, ved at politimesteren fikk myndighet til å foreta endringer og

forvalte de samlede ressurser, og slik at viktig kompetanse knyttet til alvorlige kriminalitetsformer kunne bygges opp i langt flere distrikter enn hva var tilfelle før reformen. Målet om et desentralisert norsk politi og nærpoltimodellen er også førende for Politireform 2000.

Komiteen viser til at ett av hovedmålene med politireformen er en politi- og lensmannsetat som er mer tjenesteytende og publikumsorientert.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, merker seg at evalueringene viser at reformen har vært vellykket for politiets evne til å håndtere store saker og organisert kriminalitet.

Komiteen mener at utfordringen er å balansere dette med god tilstedeværelse i lokalmiljøene, bekjempelse av hverdagskriminalitet og forbyggende arbeid. Komiteen viser til at det i oppfølgingen av reformens fase II er viktig å møte publikums forventning om et synlig politi som er mer tjenesteytende og publikumsorientert, og på denne måten bidrar til økt trygghet i lokalsamfunnet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

6. POLITIETS ROLLE I SAMFUNNET

Sammendrag

I meldingens kapittel 6 beskrives og drøftes forhold av sentral betydning for politiets samfunnsrolle. Slike forhold er Regjeringens kriminalpolitiske føringer for politiet, publikums forventninger og riksadvokatens styringssignaler for politiets straffesaksbehandling, avveiningen mellom personvern hensyn og kollektive beskyttelsesbehov, forutsetninger for et lokalt forankret politi, og politiets beredskap ved større hendelser og ekstraordinære situasjoner. Før disse forholdene omtales, presenteres i kapittel 6 den overordnede målsetting for politiet som er at politiet i samvirke med andre skal bidra til økt trygghet i samfunnet.

Det foreligger to nylig gjennomførte landsdekkende publikumsundersøkelser, som begge er relevante for arbeidet med meldingen. Den ene er en landsdekkende offerundersøkelse i FN-regi. Dette er en undersøkelse som blir gjennomført i en rekke land med formål å få sammenlignbare data om kriminaliteten på tvers av landegrenser. Den andre landsdekkende publikumsundersøkelsen er den som er gjennomført som en del av evalueringen av Politireform 2000.

Etter departementets vurdering viser undersøkelsene at folk flest føler seg trygge. Nærmere ni av ti opplever eget nærmiljø som trygt etter mørkets frembrudd. Et flertall oppgir at de føler seg trygge i sentrum på kvelds- og nattetid. Resultatene kan tyde på at det kan være vanskelig for politiet alene å øke opplevelsen av trygghet ytterligere. Et annet hovedinntrykk fra FN-undersøkelsen er at både offererfaring og politiets håndtering av anmeldelser har stor betydning for offe-

ret og offerets vurdering av politiet. De med offererfaring vurderer sannsynligheten for å bli rammet av samme lovbrudd i fremtiden høyere enn de uten offererfaring. Videre viser svarene at folks vurdering av politiets innsats med å kontrollere kriminaliteten i nærmiljøet varierer med offererfaring, mens anmeldererfaring synes å være viktigst når det gjelder tiltroen til fremtidig bistand.

Resultatene over antyder at det ikke er likegyldig hvordan politiet håndterer anmeldelser. Hvordan politiet håndterer en anmeldelse kan både ha konsekvenser for trygghetsnivået i samfunnet og folks tiltro og tillit til politiet. Det er derfor viktig at politiet utvikler erfaringsbaserte strategier og tiltak om hvordan de skal håndtere og følge opp en anmeldelse.

Et annet hovedinntrykk er at folk i all hovedsak er godt fornøyd med politiet. Det er noe bekymringsfullt at brukerne er minst fornøyd med politiet når det gjelder politiets håndtering av meldinger om mistenkelige forhold, oppfølging av konkrete anmeldelser og tilgjengelighet ved akutt behov for hjelp. Her har politiet en utfordring.

Et lokalt forankret politi med vekt på tilgjengelighet i samfunnet forutsetter mange og spredte tjenestesteder. Dagens organisering av norsk politi med 27 distrikter, og til sammen ca. 400 tjenesteenheter, er et godt utgangspunkt for en lokal tilstedeværelse. Det er etter departementets oppfatning ikke nødvendig å opprette flere tjenesteenheter, blant annet fordi flere tjenesteenheter kan binde ressurser på bekostning av aktiv tjeneste.

Politiets kommunikasjon med publikum kan lett bli usystematisk og situasjonsbetinget, og her ligger det etter departementets oppfatning et stort potensial for forbedringer. Et nyttig verktøy i denne forbindelse er publikumsundersøkelser.

Når det gjelder forholdet politi/kommune, har mange kommuner allerede i dag et godt samarbeid med politiet, men kvaliteten på samarbeidet varierer. Med unntak for samarbeidet knyttet til SLT-modellen, som bygger på en kombinasjon av politiets kunnskaper om kriminalitet og andre etaters virkemidler i forebyggingen av kriminalitet, er samarbeidet i liten grad formalisert. De fleste kommuner har imidlertid ikke etablert et SLT-samarbeid i dag. Dette betyr etter departementets oppfatning at det ligger et klart forbedringspotensial i samarbeidet mellom politi og kommune.

I meldingens kapittel 6 redegjøres det videre for politiets beredskap ved større hendelser og ekstraordinære situasjoner.

Regjeringen ønsker å videreføre ordningen med et ubevæpnet politi i Norge. En ubevæpnet politi- og lensmannsetat underbygger etatsens sivile preg. Selv om enkelte trekk ved samfunns- og kriminalitetsutviklingen er bekymringsfull, er det Regjeringens syn at utviklingstrekkene generelt ikke er tilstrekkelige til å begrunne alminnelig bevæpning av norsk politi i overskuelig fremtid. Det er imidlertid viktig å følge utviklingen nøye, og om nødvendig finne effektive tiltak innen gjeldende rammer for politiets bruk av våpen.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at politi- og lensmannsetaten skal bidra til økt trygghet gjennom redusert kriminalitet. Det må både skje ved å redusere kriminaliteten som rammer befolkningen i hverdagen, og ved å forebygge og bekjempe organisert kriminalitet. Dette er utfordringer som krever ulik tilnærming, men som skal løses innenfor samme organisasjon. Komiteen mener at det er en styrke at politi- og lensmannsetaten har et bredt spenn av ansvar og oppgaver. Det er viktig for effektiviteten og oppnåelse av resultater at oppgavene er tillagt samme etat, og sikrer både lokalkunnskap og helhetsforståelse.

Komiteen ønsker å ha et fortsatt ubevæpnet politi med muligheter for fremskutt lagring av våpen.

Komiteen vil understreke viktigheten av en helhetlig strategi for kriminalitetsbekjempelse som ser alle leddene i straffesakskjeden i sammenheng. De fleste metodene politiet rår over er reaktive, og det finnes få målekriterier for å måle nærmere effekten av det forbyggende arbeidet. Komiteen vil legge vekt på at det skal utvikles mye metoder og målekriterier for det kriminalitetsforbyggende arbeidet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at særlig for unge lovbrøyttere er en rask reaksjon viktigere enn en streng reaksjon, og det er et mål å øke bruken av konfliktråd.

Komiteen mener videre at det bør vurderes om konfliktordningen også skal utvides til å omfatte andre, mindre alvorlige lovbrudd.

Komiteen ønsker at politiet skal være til stede på områder der dette kan være forebyggende for kriminalitetsutvikling. Politiets møte med ungdom på skole og fritid kan bety mye for det forebyggende arbeidet. Mange flyktninger som kommer til Norge har med seg tidligere erfaringer som kan innebære et anstrengt forhold til politiet, og det å få treffe politiet i Norge på en positiv måte vil være svært viktig. Komiteen vil vise til det positive i at politiet samarbeider med barnevernet. Samarbeidet med barnevernskonsulenter og barnevernsvakt bør utvides for å kunne forebygge problemer så tidlig som mulig.

Komiteen viser videre til at kriminalitet ofte har en lokal forankring, og politiets forebygging, etterforskning, påtale og irettesettelse skjer i hovedsak lokalt.

Komiteen mener det med bakgrunn i erfaringene fra SLT-samarbeidet og veilederen Politiet i lokalsamfunnet, utarbeidet av POD, bør etableres mer forpliktende samarbeidsstrukturer lokalt i form av "Politiråd". Komiteen vil vise til at SLT-modellen er tatt i bruk i en rekke kommuner med godt resultat. Det kriminalitetsforebyggende råd opplyser at nærmere 150 kommuner benytter denne metodikken. SLT-samarbeidet har et klart kriminalitetsforebyggende fokus overfor barn og unge og involverer politi, sentrale etater på kommuneplan og ulike private og frivillige aktører i lokalsamfunnet. Komiteen vil vise til Røyken kom-

mune som også har involvert den videregående skolen i kommunen. Dette er viktig for å sikre kontinuitet og god oppfølging av ungdom utover grunnskolen. Komiteen vil også peke på SaLTo-prosjektet i Oslo som er organisert i henhold til SLT-modellen og er et samarbeid mellom Oslo politidistrikt og Oslo kommune om kriminalitetsforebyggende tiltak blant barn og unge, der prosjektledelsen har vært lagt til Oslo Politidistrikt. Prosjektet bygger på regjeringen Bondevik IIs handlingsplan Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005-2008) og Politidirektoratets strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002-2005. Komiteen har med interesse merket seg at partene har en felles målsetting om å bruke den kunnskapen man får om barne- og ungdomskriminaliteten i kommunen strategisk og aktivt i forhold til planlegging og prioriteringer. Målet er å øke mulighetene for rett intervensjon og relevante tiltak i rett tid. Komiteen vil videre fremheve ordførers/byrådsleders deltakelse, politiets engasjement og at det stilles tilstrekkelig tidsressurs til disposisjon som helt sentrale suksessfaktorer i SLT-samarbeidet. Komiteen mener opprettelsen av "Politiråd" i kommuner med etablert SLT-samarbeid må sees på som en videreutvikling av SLT-samarbeidet til å omfatte alle deler av befolkningen og lokalsamfunnet.

Komiteen vil videre understreke at plan- og bygningsloven må endres slik at kommunene forpliktes til å ta kriminalitetsforebyggende hensyn i sin planlegging. Komiteen vil vise til at dette er en oppfølging av vedtak i Innst. S. nr. 245 (2004-2005). Komiteen mener det lokale samarbeidet mellom politiet og kommunene må forankres på øverste nivå lokalt. Det kriminalitetsforebyggende arbeidet bør være integrert i kommunepanen, og sees på som et ledd i en helhetlig forebyggende strategi.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til at Fremskrittspartiet har fremmet forslag om politiråd i Dokument nr. 8:2 (2004-2005) Forslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Siv Jensen, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad om tiltak for å bekjempe kriminalitet uten at dette da fikk støtte. Disse medlemmer er tilfreds med at de andre partier nå kommer etter og ser nytten av en slik ordning.

Komiteen viser til at områder som rus og psykiatri som tilligger andre etaters ansvar må ofte håndteres av politiet. Komiteen mener derfor at økt samhandling også må omfatte avgrensninger for å klargjøre ansvarsområder mellom ulike etater. Det er også helt nødvendig med en sterkere samhandling på tvers av sektorer og mellom ulike forvaltningsnivåer for å kunne utnytte ressursene bedre og redusere antall glippsoner.

Dagens situasjon preges etter komiteens oppfatning av for lite helhetlige tiltak ved reintegrering av den kriminelle tilbake til samfunnet. Ofte har den straffedømte sammensatte problemer som krever at flere offentlige instanser samarbeider. Komiteen ønsker derfor at det skal vurderes å etablere reintegreringsord-

ninger som reduserer antall personer fra det offentlige en klient har å forholde seg til i en slik prosess.

Komiteen vil peke på at vi beveger oss i retning av et stadig mer "rettighetsorientert" samfunn. De siste årene er det vedtatt en rekke nye lover som rettighetsfester befolkningens behov og krav i forhold til bl.a. helsetjenester, velferd og utdanning. Denne utviklingen stiller også større krav til politiets notoritet og kompetanse når oppdrag skal håndteres, og politiets handlemåte blir i større grad enn tidligere påklaget til overordnet myndighet av personer som mener seg utsatt for kritikkverdig atferd, eller mangelfull innsats ved ulykker, etterforskning eller pågripelser. Komiteen vil understreke at lov- og regelutviklingen påvirker politiets saksbehandling og ressursituasjon, både i straffesaker, sivile saker og forvaltningssaker. Selv om regelstyrte prosesser sikrer kvalitet, mener komiteen det er viktig at etaten prøver å unngå en byråkratiserende og forsinkende effekt på oppgaveløsningen.

Komiteen vil påpeke at endrede klimatiske forhold og ekstreme naturhendelser som for eksempel tsunamikatastrofen i Sør-Asia 2004/2005 har medført at det i St.meld. nr. 37 (2004-2005) om Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering ble tydelig klargjort at ved omfattende katastrofer i utlandet skal den koordinerende operative ledelse på stedet ligge hos politiet og det operative koordineringsansvaret lokalt ligge hos Politidirektoratet. Forskning viser at vi trolig vil oppleve flere naturulykker under til dels ekstreme forhold, og politiet vil derfor som beredskapsorganisasjon spille en stadig viktigere rolle i tida framover.

I tillegg vil komiteen bemerke at etableringen av en ny krisestøtteenhet som skal bidra med støttefunksjoner til departementene og Regjeringens kriseråd i deres krisehåndtering er behandlet i Innst. S. nr. 139 (2005-2006).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det bør stilles økte ressurser til rådighet for å oppklare hverdagskriminalitet som innbrudd, ran og tyveri fordi slike saker altfor ofte ender med henleggelse, selv i tilfeller hvor gjerningspersonen er kjent. Oppklaring av flere slike saker må prioriteres for å skape større trygghet i hverdagen.

Disse medlemmer er opptatt av at unge lovbyrtere skal oppleve at lovbrudd har konsekvenser. Det må reageres raskt på barne- og ungdomskriminalitet for å forebygge at barn og unge innleder en mer omfattende kriminell virksomhet. For de yngste lovbyrterne er konfliktrådet et godt egnet virkemiddel der gjerningsperson møter offeret og får muligheten til å inngå avtale om å gjøre opp for seg.

Offerets stilling

Komiteen er opptatt av å styrke offerets stilling og mener justissektoren har hatt et for ensidig fokus på gjerningspersonen. Komiteen vil understreke det betydelige ansvaret politiet har for å møte og ivareta personer som ofte er i en svært sårbar situasjon. Dette gjelder både voksne og barn som blir ofre for kriminalitet. Komiteen vil vise til Fornærmedeutvalgets

utredning som nylig ble fremlagt og som inneholder en rekke forslag til styrking av fornærmedes og etterlattes stilling i straffesaken. Videre vises det til arbeidsgruppen som skal vurdere mer praktiske aspekter ved pårørende og offerets møte med politi og rettsapparat. Komiteen forutsetter at departementet vil gi denne problemstillingen prioritet og på egnet måte komme til Stortinget med sak om tiltak for bedre ivaretagelse av ofrenes og pårørendes situasjon i møte med politi og rettsvesen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

7. POLITIETS FREMTIDIGE OPPGAVER OG OPPGAVELØSNING

Sammendrag

I meldingens kapittel 7 omtales politi- og lensmannsstatens overordnede mål og hvilke oppgaver og funksjoner etaten må ivareta for å nå målene. Videre drøftes om politiet bør tilføres nye eller avlastes for oppgaver. Det vurderes strategier og tilnærminger for bedre oppgaveløsning, og presenteres enkelte tiltak som vil bidra til en mer effektiv straffesaksbehandling innenfor politiets område. Departementet har som en gjennomgående tråd pekt på at en rekke av de samfunnsoppgavene som er tillagt politiet, må ivaretas i samvirke med andre aktører.

Selv om en reduksjon av politiets oppgaver vil kunne bety en tydeligere politirolle og et mindre kontrollspenn, er Regjeringens vurdering at etatens oppgaveportefølje for tiden er hensiktsmessig. Det vektlegges i denne sammenheng at oppgaveporteføljen bidrar til å sikre politiet et sivilt preg, er samfunnsøkonomisk hensiktsmessig og en forutsetning for å opprettholde et lokalt forankret politi. På bakgrunn av stortingets behandling av meldingen vil departementet arbeide videre med en gjennomgang av politi- og lensmannsstatens samlede forvaltningsoppgaver for å vurdere mulig overføring av noen av oppgavene til andre deler av forvaltningen.

Justisdepartementet har gitt Politidirektoratet i oppdrag å utarbeide et system for systematiske referansemålinger i politi- og lensmannsetaten. Styrings- og rapporteringssystemet med nøkkeltall skal tas i bruk i alle politidistrikt innen 31. desember 2005. Politidirektoratet ser for seg ett års prøvedrift, slik at evaluering først vil kunne finne sted i 2007.

På grunnlag av økt kunnskap om unge menneskers utvikling av kriminelle løpebaner, de sosiale forholds betydning for utvikling av gjeng- og gjengangerkriminalitet, og ikke minst økt kunnskap om kriminalitetens utvikling og samlede kostnader i samfunnet, ønsker Regjeringen i sterkere grad å satse på forebygging av kriminalitet. En effektiv forebyggende virksomhet må bygge på noen grunnforutsetninger. Disse er problemorientert politiarbeid, de to hovedtilnærmingene personorientert og situasjonsorientert forebygging og SLT-modellen som basismodell for samvirke med andre aktører lokalt.

Problemorientert politiarbeid (POP) er en metode som har problemanalysen som grunnleggende verktøy. Denne metoden skal innarbeides i hele politiorganisasjonen og legges til grunn i politiets samarbeid med andre aktører. Hensikten er å oppnå en mer analytisk og målrettet arbeidsform for å forebygge og redusere kriminalitet med utgangspunkt i en analyse av kriminalitetsbildet med vekt på tid, sted og årsaker.

Regjeringen vil at Norge og norske politimyndigheter i årene som kommer skal være aktiv deltaker i det internasjonale samarbeidet for å forebygge og bekjempe den grensekryssende kriminaliteten. Særlig den internasjonale terrorismen, narkotikatraffikken, menneskesmugling og handel med kvinner og barn over landegrensene.

Departementet ønsker en total kompetansegjennomgang i etaten, for å sikre at vi i fremtiden har en etat som mestrer de faglige og styringsmessige utfordringer. Med bakgrunn i ønsket om å utnytte politikompetansen primært til kjerneoppgavene, vurderes i meldingen spørsmålet om overføring av oppgaver internt i politiet til personell uten treårig høyskoleutdanning.

Forutsatt at hensynet til kvalitet og rettssikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt, bør straffesaker avgjøres raskt og effektivt på lavest mulig nivå. I lang tid har departementet prioritert arbeidet med å effektivisere straffesakskjeden. I meldingen skisseres tre tiltak med sikte på rask og effektiv avgjørelse i mindre alvorlige og kurante saker. Disse tiltakene anses særlig viktige da det er en målsetting at størst mulig andel av hverdagskriminaliteten bør avgjøres raskt. Tiltakene vil også bidra til at bare de sakene som krever det, vil bli henvist til videre behandling i straffesakskjeden.

Komiteens merknader

Komiteen vil fremholde at den sannsynligvis viktigste endringen i kriminalitetsbildet de siste årene, er globaliseringen og internasjonaliseringen som også Norge er en del av. En globalisert verden preges av rask og omfattende flyt av varer, kapital, personer, informasjon - og følgelig også kriminalitet. Dette gjenspeiles også i kriminalitetsstatistikkene der vi ser en urovekkende utvikling innenfor særlig økonomisk og organisert kriminalitet, menneskesmugling og menneskehandel. Vi ser dessuten stadig nye kriminelle aktører og nettverk. Derfor er det viktig at politiet gis metoder, teknologi, ressurser og kompetanse til å kunne bekjempe denne type kriminalitet.

Komiteen vil be om at det fremover satses mer på bruk av lyd- og videoopptak av avhør. Bruk av slike opptak vil være positivt på mange måter. Personer som har blitt utsatt for en kriminell handling kan bli avhørt mens minnene fortsatt er klare, og kan på denne måten kanskje slippe å måtte rippe opp i vonde opplevelser lenge etter at handlingen fant sted.

Komiteen vil også understreke viktigheten av at politiet i sterkere grad må samarbeide på tvers av landegrensene. I denne sammenheng er det særlig viktig å se på mulighetene for et tettere nordisk politi- og påtalemessig samarbeid. Komiteen vil samtidig understreke viktigheten av å utvikle internasjonale politi- og

påtalemessige samarbeidsstrukturer, som for eksempel Eurojust. Deler av den organiserte kriminaliteten som har vært utført i Norge de senere år, har vært av nasjonal karakter, men det er en økning i kriminelle handlinger som utøves av grupperinger som har helt eller delvis tilhold i utlandet. Komiteen mener det er viktig at politiet prioriterer bekjempelse av den organiserte kriminaliteten. Innsatsen mot økonomisk kriminalitet må intensiveres og det etterforsknings- og forvaltningsmessige arbeidet for å avdekke svart økonomi, blant annet hvitvasking, må styrkes. Det må arbeides for å begrense virkninger av hindringer for internasjonal kriminalitetsbekjempelse, som forskjeller i retts-system, lovgivning og manglende utleveringsavtaler.

Økonomisk kriminalitet

Komiteen er særlig opptatt av å intensivere innsatsen mot økonomisk kriminalitet og styrke det etterforsknings- og forvaltningsmessige arbeidet for å avdekke svart økonomi, deriblant hvitvasking. Kompetanse hos lokale politimyndigheter, og samarbeidet med skattemyndigheter, trygdeetat og sosialmyndigheter skal prioriteres. Komiteen vil understreke at Økokrim og øko-teamene i det enkelte politidistrikt skal settes bedre i stand til å avdekke og straffeforfølge aktører som har økonomiske ressurser til å skjule sin kriminalitet.

Terrorisme

Komiteen viser til at Norges deltakelse i internasjonale operasjoner, engasjement i internasjonale konflikter og sterke rolle i forhold til energiforsyning er faktorer som kan bidra til at Norge blir mer utsatt for terror- og sabotasjeaksjoner. Antiterrorstrategien i fredstid skal bygge på justispolitiske prinsipper og virkemidlene følge av det. Komiteen vil understreke at vår nasjonale strategi mot internasjonal terror forutsetter i særlig grad et godt samarbeid mellom Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og andre lands sikkerhetstjeneste, samt Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) og Forsvarets etterretningstjeneste.

Komiteen vil fremheve at organiseringen av PST og politiet - med PST-kontorer i alle politidistrikt og et nært og godt samarbeid mellom det lokale politiet og det lokale PST-kontor, gir et godt utgangspunkt for å kunne forebygge og bidra til å avdekke eventuelle terrorforsøk over hele landet. PST er også tilført nytt teknologisk utstyr og nye metoder som skal bidra til en mer effektiv bekjempelse av alvorlig organisert kriminalitet og terrorisme. Bruken av de nye metodene og effekten av disse vil bli nærmere evaluert etter forutsetningene i behandlingen av Innst. O. nr. 113 (2004-2005) om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven.

Økt internasjonalisering

Komiteen viser til at en stadig mer globalisert verden og bedret kommunikasjon også medfører en sterk vekst av migrasjon over landegrensene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at det kulturelle og menneskelige mangfoldet som vi dermed blir en del av, er en berikelse av det norske samfunnet.

Komiteen vil påpeke at økt immigrasjon medfører nye utfordringer for politiet. Det er viktig at politiet får kompetanse og metoder som ikke bidrar til eskalering, men demping av konfliktnivået som kan oppstå, ofte bunnet i misforståelser og manglende kunnskap, når offer og/eller gjerningsmann har bakgrunn i en annen kultur eller religion. Det er også et alvorlig problem at politiet ikke har tillit i enkelte minoritetsmiljøer. Det er derfor viktig at rekrutteringa av politifolk med minoritetsbakgrunn styrkes, og at politiet må tilføres kunnskap og kompetanse om minoriteter, deres bakgrunn og nåsituasjon. I løpet av de siste tiårene har vi opplevd store demografiske endringer i Norge. Siden 1985 har en økende andel av befolkningen bodd i de mest sentrale kommunene, og sentraliseringen var særlig rask på slutten av 1980- og 1990-tallet. SSB forventer at denne utviklingen vil fortsette. I tillegg får den økte innvandringen særlige konsekvenser for Oslo og de største byene. Dette medfører utfordringer knyttet både til tettstedene og i distriktene. Den organiserte kriminaliteten har rotfeste i hovedsak i de store byene. Særlig medfører narkotikakriminalitet, prostitusjon og økonomisk kriminalitet bedrevet av godt organiserte nettverk store utfordringer. Dette krever etter hvert en høy grad av spesialisering, og kan svekke grunnprinsippet om at politikvinnen skal være generalist. Komiteen viser til at politiet de siste år har fått tilgang til nye metoder, nettopp i den hensikt å kunne møte denne type alvorlig og ofte organiserte kriminalitet, og vil vurdere effekten av disse metodene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at flertallet fremhever at immigrasjon og kulturelt mangfold er en berikelse for det norske samfunn. Disse medlemmer ser også den "berikelsen" disse utgjør på kriminalstatistikken. Blant annet ser disse medlemmer at enkelte grupper med utenlandske statsborgere eller med utenlandsk opprinnelse, er sterkt overrepresentert i forhold til andelen av befolkning, blant annet når det gjelder vold og sedelighet.

Storbyutfordringer

Komiteen vil understreke at Oslo som hovedstad og storby står overfor spesielle utfordringer. Mye av den alvorlige organiserte kriminaliteten er knyttet til landets hovedstad, og en effektiv bekjempelse av kriminalitet i hovedstaden får ringvirkninger for kriminalitetsutviklingen i andre deler av landet. Komiteen fremhever at det er av avgjørende betydning at det gode samarbeidet mellom politiet ute i distriktene og hovedstadspolitiet videreføres enten det gjelder utveksling av etterretningsinformasjon og lokalkunnskap, eller opplæring i bruk av nye metoder eller annen bistand knyttet til spesialistkompetanse. Komiteen vil generelt

påpeke viktigheten av å videreutvikle samarbeidet mellom de ulike politidistriktene for bedre å bekjempe kriminelle nettverk som har en virksomhet som rammer innbyggerne i ulike politidistrikter. Komiteen vil også påpeke at sentraliseringen medfører utfordringer knyttet til distriktene. Lange avstander og rekrutteringsproblemer til mindre lensmannskontor er to utfordringer. Komiteen vil særlig understreke viktigheten av et nært og sterkt politi med lensmannskontorer og tjenestesteder over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er opptatt av å sikre Oslopolitietts evne til å ivareta det brede spekter av oppgaver som følger av hovedstadsfunksjonen. Disse medlemmer vil understreke betydningen av at Oslo som landets ansikt utad, fremstår som en trygg by å oppholde seg i. Økt fokus på antiterroriltak må ikke gå på bekostning av politioppgaver knyttet til forebygging, kampen mot hverdagskriminalitet og organisert kriminalitet med Oslo som innfallsport.

Familievold

Komiteen viser til at ordningen med familievoldskoordinatorer ved hvert av landets 27 politidistrikt, ble etablert 1. juli 2002. Koordinatoren skal bidra til at terskelen for å kontakte politiet skal senkes, og dermed bidra til anmeldelsen av flere familievoldssaker. Komiteen vil fremheve viktigheten av at politiet prioriterer bekjempelse av vold i nære relasjoner. Familievoldskoordinatorene må tilføres tilstrekkelig kompetanse og myndighet slik at de har en reell posisjon, og at arbeidet med å bekjempe familievold dermed prioriteres i større grad, slik hensikten med ordningen er. Komiteen vil også be Justisdepartementet se nærmere på hvilke betegnelser som brukes av politiet i familievoldssaker, slik at alvorlighetsgraden i denne typen saker klart slås fast. Her har ikke minst politiet en viktig rolle i forhold til media.

Komiteen vil også be Justisdepartementet om å kartlegge situasjonen for familievoldskoordinatorer i de ulike politidistriktene, og vurderer tiltak for å forsterke ordningen der den ikke fungerer tilfredsstillende.

Komiteen vil vise til den såkalte "Vestfold-modellen" for arbeid mot familievold, og fremheve denne som et godt eksempel på vellykket organisering av ulike grupper som arbeider med dette. Komiteen vil peke på at det er viktig at politidistriktene samarbeider og utveksler positive erfaringer og eksempler på områder som forebygging av kriminalitet og familievold. Vestfold-modellen for arbeid mot familievold er et slikt eksempel, og også politiets arbeid blant ungdom og flyktninger i Drammen-området.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er tilfreds med at de andre partiene ser at den såkalte "Vestfold-modellen" som Fremskrittspartiet fikk gjennomslag for i budsjettavtalen mellom Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, jf. Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005), har vært vellykket. Disse medlemmer håper regjeringen Stoltenberg

ønsker å videreføre dette og lignende prosjekter for bekjempelse av familievold, til tross for at man ikke den gang støttet dette prosjektet.

Seksualisert vold

Komiteen vil påpeke at det er i dag en svært lav oppklaringsprosent når det gjelder voldtektssaker. En undersøkelse gjennomført av SSB, viser at siden 1994 har oppklaringsprosenten for voldtekter sunket med en tredjedel, fra om lag 30 til 20 pst. Av alle voldtekter anmeldt i 1997, finner vi at hele 75 pst. var henlagt, 7 pst. var ikke avgjort, 5 pst. endte med frifinnelse og i underkant av 13 pst. endte med en eller flere straffede gjerningsmenn - etter 4 til 5 år (per 1. januar 2002) i rettssystemet. Trolig bidrar den lave oppklaringsprosenten også til at det er svært store mørketall på dette feltet. Tall fra Krisesentersekretariatet tyder på at bare én av 12 voldtatte kvinner og menn anmelder forholdet. Komiteen mener derfor at politiet må styrke sitt arbeid med å oppklare flere voldtektssaker. Komiteen vil også understreke at politiet må intensivere innsatsen mot overgrep mot barn. Den teknologiske utviklingen skaper nye muligheter og utfordringer på mange plan i politiet. Teknologien kan gi politiet nye metoder både i forhold til kriminalitetsoppgaver og forvaltningsoppgaver, men gir også dem som ønsker å begå kriminalitet ved hjelp av eller i det virtuelle rom nye og gode muligheter.

Ny teknologi

Komiteen viser til at nye kommunikasjonsformer og tilgjengelighet har åpnet for bruk av nye verktøy for den som ønsker å skade, trakassere eller true andre. På mange måter kan man si at Internett er blitt et nytt, offentlig rom, og virksomhet som foregår på Internett, har konsekvenser for det som skjer i det offentlige rom. Misbruk av person- og kredittkortopplysninger, spredning av overgrepsskildringer av barn, "grooming" og lettere tilgjengelighet til narkotika eller ulovlige medisinske preparater er enkelte konsekvenser av internettutviklingen. Organiserte kriminelle bruker også Internett som kommunikasjonskanal for sine nettverk. Den teknologiske utviklingen stiller derfor politiet overfor helt nye utfordringer og oppgaver. Komiteen mener at det er viktig at politiet gis kompetanse og metoder som gjør det mulig å overvåke og gripe inn i forhold til ulovlig aktivitet på Internett. Komiteen ser det som viktig at politiet utvikler metoder og strategier for å bekjempe kriminalitet knyttet til nye kanaler og arenaer for kriminell virksomhet. Politiets muligheter for å forbygge og bekjempe kriminalitet ved kontroll og tilstedeværelse på Internett bør utredes og videreutvikles. En form for patruljering både som ledd i forebyggende arbeid og i etterforskning vil være en naturlig politioppgave på nasjonalt nivå hos Kripos, og lokalt i politidistriktene.

Rus

Komiteen vil understreke at misbruk av rusmidler utgjør et stort samfunnsproblem. Over 60 pst. av volds-

kriminaliteten begås i alkoholrus. Tilsvarende har over 60 pst. av innsatte i norske fengsler alvorlige narkotika-problemer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, er derfor av den oppfatning at det er viktig å fastholde en restriktiv ruspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener for det første at flertallet viser manglende evne til å se forskjell på lovlige og ulovlige rusmidler. Om dette er bevisst eller ubevisst vil ikke disse medlemmer spekulere nærmere i. Narkotika som det vises til i forhold til overrepresentasjon i fengsel, er ulovlige og uønskede rusmidler. At det sitter en rekke personer i fengsel blant annet på bakgrunn av straffbare handlinger som bruk av narkotika, eller for å finansiere slik ulovlig bruk, finner ikke disse medlemmer unaturlig. Tvert imot er det vanlig i de fleste rettsstater at personer som begår kriminelle handlinger sitter kortere eller lengre tid i fengsel.

Når det gjelder alkoholbruk og voldskriminalitet erkjenner disse medlemmer at man har en utfordringer. Disse medlemmer mener likevel man kan bekjempe dette på andre måter enn å ensidig knytte dette til restriktive skjenkereglene. Disse medlemmer anser alkohol som et lovlig nytelsesmiddel, men vil fremheve den enkeltes ansvar også for handlinger begått i rus. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet generelt ønsker et strengere straffenivå for vold i motsetning til Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti som i større grad ønsker å bruke samfunnsstraff mot unge lovbrøyttere også i forhold til grov vold og sedelighetsforbrytelser. Disse medlemmer mener det er viktig at ungdom som ferdes ute i helgen skal vite at man vil kunne få strenge straffer dersom man begår voldshandlinger. Disse medlemmer vil også fremheve at mye av kriminaliteten skjer fordi i de fleste kommuner har skjenkereglene som medfører at de fleste utesteder i sentrumsnære områder stenger samtidig. Dette er uheldig og fører blant annet til lange drosjekøer mv. hvor slik vold gjerne skjer i helger. Disse medlemmer mener man kanskje også i den sammenheng bør legge til rette for mer differensiert skjenking, samt en drosjenæring som i helgene er dimensjonert i forhold til kundenes behov for hjemtransport.

Oppdage og oppklare mer

Komiteen vil fremheve at selv om politiet og politirollen er stilt overfor både nye og store utfordringer, er det positivt å registrere at kriminaliteten innenfor enkelte områder er på vei tilbake. Politiets STRASAK-tall fanger selvsagt ikke opp mørketall, men statistikken viser at antall anmeldelser har gått ned de siste år. Spesielt gjelder dette vinningsforbrytelser og voldskriminalitet. Også antallet narkotikaanmeldelser har gått ned, men dette har trolig sammenheng med at politiet prioriterer de mest alvorlige arbeidskrevende sakene

framfor stadig flere anmeldelser for bruk og besittelse av små mengder narkotika.

Likevel er det mange som føler utrygghet, noe ikke minst levekårsundersøkelser viser. Komiteen understreker derfor at det er viktig at politiet også må prioritere vinningskriminaliteten, som er den vanligste typen "hverdagskriminalitet". Oppklaringsprosenten i forhold til vinningsforbrytelser er gjennomgående lav over hele landet, og komiteen vil derfor fremheve betydningen av at politiet i større grad kan ta i bruk for eksempel DNA-bevis for å kunne løse flere slike saker.

Komiteen vil at politiet skal gis mulighet til økt bruk av DNA som bevis når dette er hensiktsmessig. Komiteen ønsker sentral finansiering av DNA-analyser, og vil utvide DNA-registeret. Dette må følges opp med en videre debatt om politimetoder, kompetanseutvikling og utstyr. Det er viktig å ivareta sentrale rettssikkerhetsprinsipper og personvern hensyn. Komiteen viser til at Stortinget vil få seg forelagt egen sak om dette senere i år.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til at Fremskrittspartiet allerede forslø økt bruk av DNA i Dokument nr. 8:41 (2002-2003) Forslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad om endringer i straffeprosessloven for å gi utvidet adgang til bruk av DNA-bevis i straffesaker.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser videre til Budsjett-innst. S. nr. 4 (2005-2006) forslag 3 fra Fremskrittspartiet og Høyre som lyder:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et system med sentral finansiering av rettsmedisinske tjenester og DNA-analyser. Dette innføres fra 1. januar 2007."

Disse medlemmer er tilfreds med at de øvrige partier nå ser behovet for dette, selv om man ikke ville støtte dette for cirka et halvt år siden.

Komiteens medlemmer fra Høyre konstaterer at behovet for analysekapasitet vil øke som følge av en utvidet adgang til å oppta DNA-bevis. Disse medlemmer mener også private aktører skal kunne utføre slike tjenester etter godkjenning fra det offentlige.

Trygghet for politipersonell

Komiteen er opptatt av at politiet som samfunnets maktapparat må gå inn i farlige situasjoner for å trygge enkeltmennesker og samfunnet. Komiteen vil vise til viktigheten av at de ulike politidistriktene arbeider med å sikre politipersonell hensiktsmessig utstyr. Komiteen vil vise til viktigheten av at Politidirektoratet følger opp politidistriktene knyttet til investeringer i verneutstyr og siktemidler for å sørge for trygghet for politipersonell i skarpe oppdrag.

Begrenset politimyndighet

Komiteen understreker at også de politioppgaver som i dag er overlatt til andre enn politiet, må vurderes knyttet til om rettssikkerheten er ivarettatt på en tilstrekkelig måte. Det bør være en kontroll på hvordan ordningen med begrenset politimyndighet fungerer i de forskjellige politidistrikt, i særlig grad i forbindelse med naturopsyn hvor over 1 000 mennesker har fått begrenset politimyndighet.

Responstid

Komiteen mener at politiets tilstedeværelse er avgjørende både for å forebygge lovbrudd, og for å bidra til oppklaring når lovbrudd har funnet sted. Politiet vil også, gjennom sin stedlige myndighetsutøvelse, kunne bidra til å hindre at det ved alvorlige ulykker skjer ytterligere skade ved at skadestedet sikres.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at en vesentlig forutsetning for at politiet skal kunne utføre sitt arbeid på en måte som tilfredsstiller befolkningens behov er at responstiden fra politiet tilkalles og til de er på stedet står i et rimelig forhold til den hendelsen som har funnet sted. Flertallet vil påpeke at i tett befolkede områder må denne responstiden forventes å være kort, mens det i områder uten fast bosetning ikke kan forventes at politiet kan nå fram like raskt. Det framstår derfor etter flertallets syn ikke som hensiktsmessig å stille krav til en felles responstid for alle politidistrikter.

Derimot mener komiteen at det, med utgangspunkt i en differensiering ut fra bosetning, geografi og hendelsens alvorlighetsgrad, er rimelig å foreta en gjennomgang av hvilke krav det bør stilles til politiets responstid, og hvordan en slik differensiert responstid best vil kunne oppnås gjennom den geografiske fordelingen av politiresurser. Komiteen vil be om at departementet foretar en slik gjennomgang, hvorpå denne legges fram for Stortinget på egnet måte i løpet av inneværende stortingsperiode.

Politioppgaver innenfor det psykiske helsevernet

Komiteen viser til at politiresurser også settes inn i forbindelse med behandlingstiltak innenfor det psykiske helsevernet, og da særlig i situasjoner der helsepersonell må gjennomføre tiltak etter lov om psykisk helsevern mot den sykes vilje. Komiteen erkjenner at det i gitte situasjoner kan være behov for assistanse fra politiet for at diagnostikk og/eller behandling skal kunne finne sted. Komiteen vil imidlertid påpeke at det ikke er en politioppgave å foreta selve den faglige vurderingen av den sykes mentale tilstand, og at selve transporten av den syke når innleggelse skal finne sted også i utgangspunktet er en helsetjeneste – ikke en politioppgave. Politiets oppgave vil dermed kun være å bistå ved behov for det, ikke å overta oppgaver som helsetjenesten selv er satt til å utføre. Det er etter komiteens syn, både av ressursmessige og politifag-

lige grunner, viktig å ha klare retningslinjer for kriteriene for bruk av politiets ressurser til denne typen oppgaver. Komiteen finner det hensiktsmessig med en gjennomgang av retningslinjene for politiets og helsepersonells oppgaver innenfor det psykiske helsevernet ut fra målsetningen om at de samlede ressursene skal brukes på en mest mulig målrettet og faglig relevant måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til Dokument nr. 8:47 (2005-2006) Forslag fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Harald T. Nesvik, Vigdis Giltun og Jan Arild Ellingsen om å opprette psykiatrisk ambulansetjeneste i samtlige regionale helseforetak etter modell fra Helse Bergen. Disse medlemmer synes det er beklagelig at Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ikke ville støtte dette forslaget. Disse medlemmer mener en slik ordning hadde vært meget gunstig også sett i forhold til den andel slike tjenester utgjør for politiet.

Politireserven

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil vise til planene om å opprette en godt utdannet og utrustet nasjonal politireservestyrke på to tusen mannskaper. Disse medlemmer er enig i dette og vil påpeke den ressursen en slik politireserve kan utgjøre og mener departementet må vurdere hvordan denne politistyrken kan brukes til å forsterke politiet i visse situasjoner. Disse medlemmer mener slik aktivisering vil kunne gi politireserven nødvendig og realistisk samtrening med det ordinære politiet samtidig som politiets totale bemanningsstyrke kan styrkes når situasjonen krever det.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

8. POLITIETS REKRUTTERING, KOMPETANSE OG BEMANNING

Sammendrag

I meldingens kapittel 8 beskrives utfordringer og tiltak knyttet til rekruttering, kompetanse og bemanningsstyrke.

Politi- og lensmannsetaten må ha tilstrekkelig personell til å dekke de viktige samfunnsoppgavene som er lagt til etaten. Regjeringen tar sikte på at opptaket av studenter til Politihøgskolen vil være et nivå som sikrer at det er nok politifaglig personell til å dekke forventet avgang fra etaten og utjevning av forskjeller mellom politidistriktene, uten at det foretas reduksjoner i enkelte distrikt. Regjeringen vil etter evalueringen av politireformens fase 2 i 2007, komme tilbake med en samlet vurdering av behovet for tilgang på personell i et lengre tidsperspektiv.

Det bør vurderes om det kan etableres en alternativ organisering av grunnutdanningen for politiet, der utdanningen deles inn i moduler og strekkes over lengre tid. Enkelte høyskoler tilbyr yrkesrettede

bachelorstudier på deltidsbasis (som regel over 4 år) som alternativ til 3-årig heltidsstudium.

Det må vurderes hvilken opplæring som kreves for oppgaver i politiet knyttet til vakthold, tilsyn, sikkerhet og transport, og nødvendige opplæringstilbud må etableres. Det må da tilstrebes å samordne utdanning for beslektede oppgaver.

På bakgrunn av det som tidligere er sagt i meldingen om politiets oppgaver og oppgaveløsning, omtales i kapittel 8.4 en modell for kriteriebasert ressursfordeling mellom politidistriktene. Arbeidet med å utvikle en ny modell for fordeling av ressurser i politi- og lensmannsetaten har skjedd i samarbeid mellom Politidirektoratet og et eksternt konsulentfirma. Politidistriktene har vært involvert i prosessen gjennom høringsuttalelser, som har ført til noen endringer i modellen. Ressurstildeling mellom politidistriktene er i denne modellen dels basert på objektive kriterier (ca. 90 pst. av den totale rammen) og dels på særskilte tildelinger til spesielle oppgaver og utfordringer i det enkelte politidistrikt (ca. 10 pst. av rammen). Disse kriteriene vil bli lagt til grunn for den fremtidige ressursfordelingen innen politi- og lensmannsetaten. Det skal benyttes gjennomsnittstall for de siste 3 årene. Kriteriene vil bli vurdert og oppdatert løpende. Fordelingsmodellen er lagt til grunn i budsjettfordelingen for inneværende år. Tilpasningen skjer over tid slik at en unngår omfordelinger og eventuell nedbemanning i enkelte politidistrikter som en følge av den nye fordelingsmodellen.

Komiteens merknader

Komiteen vil understreke at politiutdanningen i Norge holder et meget høyt nivå. Grunnutdanningen ved Politihøgskolen (PHS) ga fra våren 2004 bachelorgrad, og skal være en generalistutdanning. Utviklingen av en Mastergrad i politivitenskap er under utvikling ved PHS.

Komiteen vil legge vekt på at Politihøgskolen skal utvikles for å levere en politifaglig sterk utdanning til etaten. Komiteen vil uttrykke bekymring for utviklingen i søkermassen til Politihøgskolen. God rekruttering til studiet er en viktig forutsetning for å sikre tilstrekkelig tilgang og høy kvalitet på fremtidig politipersonell. Det er viktig at politikorpset har god representasjon av begge kjønn, og at personer bosatt i Norge men med annen kulturell bakgrunn enn norsk, blir en naturlig del av politistyrken.

Komiteen mener at det bør sees mer på utvikling av gode analysemetoder, forskning på forebyggende politimetoder og effekt av forvaltningssamarbeid for å forebygge kriminalitet.

Videre må det i videreutviklingen av generalistutdanningen legges vekt på å gi studentene kunnskaper om den nye alvorlige organiserte kriminaliteten.

Komiteen ser de krav som politiets fremtidige oppgaver vil stille til gode lederegenskaper både internt i etaten og i samarbeid med andre samfunnsorganer. Det er viktig at politiet arbeider målrettet både for å rekruttere ny og for å videreutvikle nåværende kompetanse på området. Dette vil være helt avgjørende

for at etaten skal kunne samarbeide effektivt med andre organer for å nå politi- og lensmannsetatens mål om å tilfredsstille samfunnet og befolkningens behov for bl.a. rettssikkerhet og trygghet gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet. I denne sammenheng vil det også være formålstjenlig å ha et fokus på å rekruttere flere kvinnelige ledere som kan tilføre etaten et bredere perspektiv.

Komiteen ser i denne sammenheng også behovet for å sikre en tilstrekkelig etter- og videreutdanning både for ledere og andre tjenestemenn. Den raske samfunnsutviklingen stiller stadig større krav til politiets kompetansenivå for å kunne ligge i forkant av kriminalitetsutviklingen. Dette gjelder særlig på det teknologiske området som stiller krav til en tilsvarende utvikling av politiets metodebruk. Her må man også være bevisst på grensene for hva som er lovlige metoder. En trygg og oppdatert politi- og lensmannsetat på dette området vil til syvende og sist være avgjørende for enkeltindividets rettssikkerhet, som også er et viktig hensyn i denne sammenheng.

Komiteen vil understreke behovet for at Politihøgskolens undervisningsplan også ivaretar behovet for utdanning av politistudentene både når det gjelder etterforskning av internettbasert kriminalitet, og bruk av Internett som et redskap til å avdekke kriminalitet. Komiteen mener at slik opplæring er nødvendig også som ledd i at utdannet politipersonell skal kunne bidra til å avdekke og bekjempe nye former for organisert kriminalitet, herunder trafficking og overgrep mot barn.

Forskning

Komiteen vil påpeke at det har vært forsket lite på politiets område. Komiteen mener slik forskning er vesentlig for å sikre en best mulig kunnskapsbasert videreutvikling av norsk politi. Det er derfor viktig at det legges til rette for en bredt anlagt profesjonsforskning innenfor politifaget. Komiteen forutsetter at en forskningsopptrapping kommer særlig Politihøgskolen til gode og mener dette vil styrke det faglige grunnlaget for politiutdanningen på alle nivåer. Komiteen mener videre at aktiv formidling av ny og relevant forskning innen politifaget kan bidra til økt innsikt og kompetanse i politiet generelt.

Komiteen vil også be departementet om å se på muligheten for å flytte kompetanse ut slik at man også kan få en større mulighet til å bygge en god karrierevei ute i distriktene. Dette vil kunne bidra til å øke statusen og gjøre rekrutteringsarbeidet lettere. Komiteen mener også at man bør vurdere en sentral finansiert stipendordning som kan bidra til at man får rekruttert personell på en målrettet måte.

Rekruttering

Komiteen mener at det bør iverksettes aktive nasjonale tiltak for å motvirke dette. Ett viktig tiltak vil være å stimulere til samarbeidsavtaler mellom politidistrikt, slik at de distriktene som lettere greier å rekrut-

tere personell, kan avhjelpe rekrutteringsvanskene i nabodistriktene ved felles bruk av personell.

Komiteen vil imidlertid påpeke at det også ved opptak til Politihøgskolen bør være mulig å ta i bruk vilkår for opptaket som et distriktspolitisk virkemiddel, ikke bare ved at det ved opptaket sikres en god geografisk spredning av studentmassen, men også ved at det kan knyttes en begrenset plikttid etter endt studium til selve opptaket. Komiteen er kjent med at det har vært prøvd ut en stipendordning (Hammerfestmodellen) i Vest-Finnmark politidistrikt, der studentene i realiteten fikk betalt 2. studieår mot en bindingstid på 2 år i politidistriktet etter endt utdanning. Komiteen vil påpeke at slik stipendiering oppfattes som et positivt virkemiddel som også benyttes i andre sammenhenger. Komiteen ser det som hensiktsmessig at departementet utreder denne typen virkemidler med utgangspunkt i et overordnet statlig ansvar for iverksetting av ordningen. Årsaken til dette er at komiteen er bekymret for at rent lokale ordninger vil kunne medvirke til at nabokommuner kommer i et konkurranseforhold om de samme politiressursene, i stedet for at det tas overordnede grep som bidrar til at flere kommuner samtidig får løst sine problemer.

Komiteen vil be om at departementet utreder virkemiddelordninger for rekruttering av polititjenestepersonell, inkludert vurdering av spesielle opptakskriterier til Politihøgskolen, hvorpå uredningen legges fram for Stortinget på egnet måte i løpet av innværende stortingsperiode.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke betydningen av at politiutdanningen fremstår som relevant og hensiktsmessig, og vil vise til at det i andre europeiske land er valgt ulike modeller for grunnutdanningen både mht. innhold og lengde. Flere land har en mer differensiert utdanning tilpasset de ulike oppgavetypene i politietaten. I lys av de rekrutteringsutfordringer politietaten står overfor, mener disse medlemmer det er grunn til å vurdere hvorvidt alle oppgaver politiet i dag har ansvaret for, krever like lang utdanning. Videre er det interessant å merke seg at andre land som for eksempel England lenge har hatt en ordning med "frivillig politi" som bistår det ordinære politiet med en del oppgaver i lokalmiljøet. Disse medlemmer mener en slik ordning også bør vurderes i norsk sammenheng for å styrke det forebyggende arbeidet i lokalmiljøet, og ser at dette vil kunne være en måte å videreutvikle for eksempel natteravnordningen, et forebyggende tiltak særlig rettet mot barn og unge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for øvrig vise til sine merknader foran.

9. ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Sammendrag

I meldingens kapittel 9 omtales de administrative og økonomiske konsekvensene av de ulike tiltakene.

En samlet vurdering av behovet for tilgang på personell, etter evalueringen av politireformens fase 2, kan medføre et økt ressursbehov. Et økt ressursbehov må på vanlig måte finansieres gjennom den ordinære budsjettbehandlingen. For øvrig foreslås ingen kostnadsdrivende tiltak i meldingen.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, viser til egne og komiteens merknader og legger til grunn at tiltakene i meldingen følges opp gjennom bevilgninger i de årlige budsjetter. Flertallet vil påpeke at flere tiltak i meldingen er til utredning og at det er naturlig å komme tilbake til bevilgninger til disse når resultatet av utredningene foreligger og det er mulig å kostnadsberegne konkrete tiltak. Flertallet mener tiltak innenfor justissektoren må vurderes i en helhetlig sammenheng, herunder hvilke tiltak som skal prioriteres når, noe utredningene vil gi bedre grunnlag for å vurdere. Flertallet vil for øvrig vise til komiteens foranstående merknader om at det skal sikres flere ressurser til politi- og lensmannsetaten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at de øvrige partiene har få merknader i forhold til dette kapittel.

Disse medlemmer vil blant annet vise til flere punkter det er flertall eller er enighet om, som må få økonomiske konsekvenser dersom man faktisk ønsker handling.

Disse medlemmer vil vise til at man blant annet uttaler et mål om "å forebygge bedre, oppklare mer, reagere raskere og rehabilitere bedre".

Disse medlemmer vil vise til følgende punkter fra komiteen eller komiteens flertall:

- Komiteen uttaler at man vil ha et nært og sterkt politi med lensmannskontorer og tjenestesteder over hele landet, og anser dette som viktig for fortsatt å opprettholde befolkningens høye tillit til politiet.
- Komiteen viser til at politiets arbeidsoppgaver blir stadig mer utfordrende og stiller krav til økt kompetanse.
- For å bekjempe tøffere og bedre organiserte kriminelle må nye metoder tas i bruk, og tettere internasjonale og nasjonale samarbeidsstrukturer utvikles.
- Samarbeidet med barnevernskonsulenter og barnevernsvakt bør utvides for å kunne forebygge problemer så tidlig som mulig.
- Komiteen mener at det med bakgrunn i erfaringene fra SLT-samarbeidet og veilederen Politiet i lokalsamfunnet utarbeidet av POD, skal etableres mer forpliktende samarbeidsstrukturer, såkalte "Politiråd" for å skape mer politikraft.
- Komiteen mener det er viktig at politiet gis metoder, teknologi, ressurser og kompetanse til å kunne bekjempe denne type kriminalitet.
- Komiteen er særlig opptatt av å intensivere innsatsen mot økonomisk kriminalitet og styrke det etter-

forsknings- og forvaltningsmessige arbeidet for å avdekke svart økonomi, deriblant hvitvasking. Kompetanse hos lokale politimyndigheter, og samarbeidet med skattemyndigheter, trygdeetat og sosialmyndigheter skal prioriteres. Komiteen understreker at Økokrim skal settes bedre i stand til å avdekke og straffeforfølge aktører som har økonomiske ressurser til å skjule sin kriminalitet.

- Komiteen mener at det er viktig at politiet gis kompetanse og metoder som gjør det mulig å overvåke og gripe inn i forhold til ulovlig aktivitet på Internett. Komiteen ser det som viktig at politiet utvikler metoder og strategier for å bekjempe kriminalitet knyttet til nye kanaler og arenaer for kriminell virksomhet. Politiets muligheter for å forbygge og bekjempe kriminalitet ved kontroll og tilstedeværelse på Internett bør utredes og videreutvikles. En form for patruljering både som ledd i forebyggende arbeid og i etterforskning vil være en naturlig politioppgave på nasjonalt nivå hos Kripos, og lokalt i politidistriktene.
- Komiteen vil at politiet skal gis mulighet til økt bruk av DNA som bevis når dette er hensiktsmessig. Komiteen ønsker sentral finansiering av DNA-analyser, og vil utvide DNA-registeret. Dette må følges opp med en videre debatt om politimetoder, kompetanseutvikling og utstyr.
- Komiteen mener at det bør sees mer på utvikling av gode analysemetoder, forskning på forebyggende politimetoder og effekt av forvaltningssamarbeid for å forebygge kriminalitet.

Disse medlemmer mener man allerede nå må erkjenne at skal man få gjennomført disse ønskene fra komiteen eller komiteens flertall må politiet tilføres betydelig realvekst når det gjelder bevilgninger de kommende år. Dersom flertallet ikke erkjenner dette viser dette at man ikke reelt vil følge opp meldingen, eller vil redusere politiets aktivitet på en rekke områder man ikke har nevnt i merknader her.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til sine merknader foran.

10. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen utrede en modell hvor man tar utgangspunkt i en reaksjonstid på henholdsvis 15, 30, 45 minutter og en time. Herunder kostnader og organisatoriske konsekvenser ved bruk av de forskjellige reaksjonstider.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med at alle lederstillinger i politietaten ansettes på åremål.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med at utnevning av leder for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og riksadvokat godkjennes av Stortinget.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme forslag til en ordning som åpner for at privatpraktiserende advokater kan prosedere for påtalemyndigheten.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme alternative forslag som sikrer uavhengighet for Rettsmedisinsk Institutt (RMI). Herunder forslag til sentral og egen finansiering av disse tjenestene og instituttet.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen gjennomgå og evaluere Politidirektoratets rolle og funksjon spesielt sett i forhold til effektivitet og ressursbruk.

11. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

St.meld. nr. 42 (2004-2005) - om politiets rolle og oppgaver - vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 11. mai 2006

Anne Marit Bjørnflaten
leder og ordfører

